

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sermet Muhtar Alus

Yeniçeriler ve Eski Türk Ordusu

Sermet Muhtar İstanbul Kitaplığı: 10

Yayına Hazırlayan: Mustafa Zahit Öner

SERMET MUHTAR ALUS (1887-1952), Eski İstanbul hayatına dair roman, tefrika yazıları ve hâtıralarıyla tanınan gazeteci ve yazar. 28 Mayıs 1887 tarihinde İstanbul Saraçhanebaşı'nda doğdu. Asıl adı Osman Sermet'tir. Babası Askerî Müze Müdürü Ferik Ahmed Muhtar Paşa, annesi Osman Âbid Paşa'nın kızı, *Hanımlara Mahsus Gazete*'de F. K. imzasıyla yazıları yayımlanan Fatma Kevser Hanım'dır. Eğitimine Sultanahmet'teki Fîruz Ağa Camii imamı Mustafa Efendi'den aldığı özel derslerle başladı. Küçük yaşlarda Fransızca ve Almanca öğrendi. On yaşında iken dedesi Âbid Paşa'nın sürgünde bulunduğu Halep'e gitti. Dönüşünde son sınıfına kaydedildiği Galatasaray Mekteb-i Sultânisi'nden 1906'da mezun oldu. Aynı yıl girdiği Mekteb-i Hukuk'u birincilikle bitirdi (1910). Avrupa'da hukuk doktorası yapma arzusu gerçekleşmeyince sınavla Askerî Müze'ye Umûr-ı Fenniyye ve Târîhiyye kâtibi olarak girdi. Bu sırada müze için hazırladığı rehberler üç cilt halinde yayımlandı. 18 Mayıs 1952'de vefat etti. Bilgili, kibar, zeki, nüktedan, sohbeti aranan, cömert kişiliğiyle tanınan Sermet Muhtar zaaf-larını, maddî sıkıntılarını dışa yansıtmayan bir terbiyeye sahipti. Sermet Muhtar'ın çocukluğu, köklü ve zengin kültür birikimine sahip bir aile ortamı içinde dedesi Âbid Paşa'nın Saraçhanebaşı'nda ve Göztepe'deki konaklarında geçmiş, konak hayatı kişiliğinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Çocukluğundan itibaren tiyatro ve müziğe olan ilgisi yanında resme de merak sarmış, ilk gençlik yıllarında (1904) Hoca Ali Rızâ Bey'den ders almıştır. Eserlerinin önemli bir kısmını kendi resimlediği gibi yağlı boya tablo çalışmaları da bulunmaktadır. İlk yazıları Samiha Necdet takma adıyla *Çocuklara Mahsus Gazete*'de çıkmıştır (1907). II. Meşrutiyet'in ilânından sonra iki arkadaşıyla birlikte *Elüfûrûk* adlı kısa ömürlü bir mizah dergisi yayımlamış, *Davul*'da yazı ve çizgileriyle görünmüş, çeşitli dergilerde Necdet takma adıyla hikâyeler yazmıştır. Düzenli yazmaya 1931'de *Akşam* gazetesinde başlamıştır. Bir ara Cemal Nadir'in çıkardığı *Amcabey*'in imtiyaz sahibi olarak görünür (1943). Gazete yazılarında geleneksel İstanbul yaşayışını bütün zenginliğiyle ve iyimser bir bakış açısıyla anlatan Sermet Muhtar'ın aslında İstanbul'suz hiçbir yazısı yoktur. Yazılarında gözlemlerine, çocukluk ve gençlik anılarına, aile, dost ve arkadaş çevresine, okuduğu kitaplara yer vermiş; bir zamanların İstanbul'unun canlı rehberi olmuştur. Yakın arkadaşı Refik Halid Karay'ın söylediği ve onu en güzel anlatan deyiimi hatırlatacak olursak: O büyük bir "İstanbulist"tir.

Sermet Muhtar Alus **Yeniçeriler ve** **Eski Türk Ordusu**

Sermet Muhtar İstanbul Kitaplığı: 10

Hazırlayan
Mustafa Zahit Öner

**Karanlık
hep
vardır,
çalayan
ışıktır.**

BÜYÜYENAY YAYINLARI
İskenderpaşa Mahallesi
Kıztaşı Cad, Açıklar Sokak
No: 15, Kat: 2
TR-34080 Fatih - İstanbul
Tel. - Faks: 0212 533 18 11
www.buyuyenay.com

Büyüyenay Yayınları: 560
Sermet Muhtar İstanbul Kitaplığı: 10

Sermet Muhtar Alus
Yeniçeriler ve Eski Türk Ordusu

Yayın Yönetmeni
Mustafa Kirenci

Hazırlayan
Mustafa Zahit Öner

Kapak Tasarımı
Davut Köse

Mizanpaj
DBY Ajans

Baskı

Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. ve Tic. A. Ş.
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622. Sok.
Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar/İstanbul
Telefon: 0212 446 05 99 • Fax: 0212 422 79 29
Matbaa Sertifikası No: 52729

1. Baskı

İstanbul, Ekim 2023
ISBN 978-625-6394-58-2
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 61015

© Bu kitabın tüm yayın hakları "**Büyüyenay Kitap Yayıncılık Basım Sanayi ve Tic. Ltd. Şirketi**"ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metnin, gerek görsel malzemenin yayınevinden izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturur.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Sermet Muhtar Alus
Yeniçeriler ve Eski Türk Ordusu
ISBN 978-625-6394-58-2 Ebat: 13,5 x 21,0 cm 71 s.
1. Tarih 2. Osmanlı Devleti 3. Askerî Tarih

İçindekiler

Önsöz	7
Yeniçeriler ve Eski Türk Ordusu	11
[Kapıkulu Askeri]	17
Kapıkulu Piyadesi	17
Kapıkulu Süvarisi	29
Kapıkulu Askerinin Kıyafetleri	31
Eyalet Askeri	39
Yerlikulu Piyadesi	41
Serhadkulu Süvarisi.....	43
Topraklı Süvarisi.....	43
Muavine Askeri	45
Deniz Askeri	47
Tersane Halkı.....	48
Harp Sınıfı	48
Mehterhane Mızıkası	50
Harbe Hazırlık	53
Eski Ordumuzun Harbe Hazırlanışı, Toplanması ve Yürüyüşü	53
Eski Ordumuzun Silâhları	57

Önsöz

Daha çok İstanbul'un her hâlini ve anını, konak ve köşklerini, semtlerini, okullarını, yiyecek-içeceğini ve sosyal hayatını yazmasıyla tanınan Sermet Muhtar Alus'un (1887-1952) hazırladığımız bu eseri, kitap olarak yayınlanmış ve yayınlanmamış bütün eserlerine göre hem üslup hem de muhteva itibarıyla farklıdır. Aynı zamanda bu eser, Sermet Muhtar'ın tarihe vukufiyetini ve ilgi sahalarını göstermesi bakımından da önemlidir.

Yeniçeriler ve Eski Türk Ordusu isimli bu kitap, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi tarafından "Çocuklara Tarih Kitapları" serisinin 13. eseri olarak 1933'te neşredilmiştir. 64 sayfa olan kitap, muhtevası ve içerdiği zengin görseller ile sadece çocuklara değil tarih meraklısı herkese hitap etmektedir. Bununla beraber üslup olarak gayet kısa cümleler ve sade bir dille yazılan eserde Kapıkulu askerinden Eyalet askerine, Muavine askerinden Deniz askerine, Mehterhaneden Harbe hazırlığa kadar birçok konu işlenmiştir. Tabii ki bu eser çok detaylı bir çalışma olmayıp Osmanlı Devleti'nin askerî teşkilâtını tanıtmak ve umumu bilgilendirmek, verdiği bilgilerle de bu bahse merak ve ilgisi olanları daha geniş çaplı araştırmalara sevk etmek amacıyla yazılmıştır.

Sermet Muhtar, sadece askerî teşkilâtı yazmakla kalmamış yazdıklarını da görseller ve çok sayıda fotoğraflarla desteklemiştir. Bunda da Askerî Müze'de çalışmasının büyük bir katkısı olmuştur.

Burada çalışırken kendisine havale edilen *Müze-i Askerî-i Osmânî Züvvârına Mahsûs Rehber*'in yazımı esnasında elde ettiği bilgilerden bu çalışmada da yararlanmıştır.¹ Özellikle de Osmanlı ordusunda kullanılan silâh çeşitleriyle alakalı fotoğraflar gayet dikkat çekicidir.

Kitap hakkında bunları belirttikten sonra eseri yayına hazırlarken dikkat ettiğimiz hususlar şunlardır:

1. Öncelikle eserin dizgisinde birçok hata ve eksiklikler vardı. Bunlar tarafımızdan düzeltildi (Bodin→Budin, emninet→emniyet, geeçn→geçen, mahvolmıya→mahvolmaya, şerefile→şerefiyle gibi). Bununla beraber mânâyı tam sağlamayan yerlerde [] içerisinde ilâve harfler eklendi. Ayrıca terim olarak kullanılan kelimeler de aslına uygun ve doğru yazıldı (caniptar→canipdar, müsellim→müsellem, piştar→pişdar, ziamet→zeamet).
2. Eserin başlıklarında, büyük-küçük harf kullanımında ve metindeki vurgulanmak istenen yerlerde (bâzıları italik ve bold, bâzıları da () ve “ ” içerisinde) bir birlik yoktu. Bunlar da önemine göre tarafımızdan düzenlendi. Gerekli görülen yerlere [] içerisinde başlıklar eklendi. Ayrıca metnin noktalama işaretleri, özellikle de virgüller yeni baştan düzenlendi.
3. Metinde geçen şahıs isimleri aslına uygun yazıldı (Ahmet→Ahmed, Bayazıt→Bayezid gibi).
4. Sermet Muhtar tarafından yazılan dipnotları bizim eklediğimiz dipnotlardan ayırmak için bunların yanına (Müellif) şeklinde ibare konuldu.

¹ Zaten yayına hazırladığımız bu eser, Sermet Muhtar'ın *Topkapı Sarayı Hümayûnu Meydânında Kâin Müze-i Askerî-i Osmânî Züvvârına Mahsûs Rehber* isimli eserinin II. cildindeki “Eski Osmânî Ordusu” başlığı altında bulunan ilgili kısımların bâzan aynen bâzan özet olarak bâzan da detaylıca ve Osmanlı devrine göre daha sade bir dille okuyucuya aktarılmasından oluşmaktadır.

5. Farsça terkipler aslına uygun yazıldı (Livayı şerif→Liva-yı Şerif gibi).

Bunlara ilâveten çalışmamızda defalarca kontrol etmemize rağmen sehven gözden kaçmış yanlış okumaların ve yazım hatalarının olması muhtemeldir. Bunun için siz değerli okuyuculardan özür diliyorum. Bununla birlikte bu hususta yapılacak iyi niyetli eleştirileri maa'l-memnûniye değerlendirmeye hazır olduğumu da belirtmek isterim.

Gayret bizden, tevîk yalnız Allâh'tandır.

Mustafa Zahit Öner
Eskişehir, Ağustos 2023

Yeniçeriler ve Eski Türk Ordusu

Bugün yeryüzünde, en büyük sayılan, en ileri gelen, en zengin olan devletler, koca koca ordular besliyorlar; bu ordularını yeni yeni silâhlarla silâhlandırıyorlar; birbirinden geri kalmamak için milyonlarca, milyarlarca para sarf ediyorlar.

İçinde yaşadığımız bu XX'inci asrın, dünyanın şimdiye kadar geçirdiği devirlerin en yükseği, insan zekâsınca en parlağı olduğunu elimizdeki tarihler bize gösteriyor.

En medenî olan bu asırda bile, umumun tasdik ettiği sarsılmaz bir hakikat var. O da: Kuvvetlinin yaşamak hakkı olduğu, zayıfın ise er geç mahvolmaya mahkûm bulunduğudur.

Bu hâl, milletler ve devletler için de aynıdır.

Ordusu kuvvetli bir millet, nasıl demir gibi vücutlu, sağlam bünyeli bir insan gibi yaşıyorsa, zebun¹ olan da çürük ve takatsiz bir hasta gibi sürükleniyor.

İşte bu hakikati en önce anlayarak ilk muntazam ve daimî orduyu kuran atalarımızdır. Bu icadın şerefiyle ne kadar iftihar etsek yeridir.

¹ Zebun: Zayıf, âciz, güçsüz

Atalarımız, daha Orta zamanlar nihayete ermeden yani bundan altı yüz sene evvel daimî bir ordu vücuda getirmenin ne kadar isabetli olacağını anlamış ve icadını meydana koymuştu.

O zamana kadar, Avrupa'nın hiçbir tarafında daimî ordu yoktu.

Bir devlet muharebeye kalkıştı mı, asilzâdeleri yani kontları, baronları, derebeyleri, nüfuzları altında bulunan toprakların ahalisini toplarlar; ekseriya ecnebi memleketlerinden de para ile asker getirirler, onların başına geçerek harp meydanlarında koşarlardı.

Bunlar, ordudan ziyade elleri silâhlı bir insan kalabalığı idi. Talim ve terbiyeleri yoktu. Manevradan, kumandadan, askerliğe lüzumu olan bilgilerden mahrum idiler.

Şahsî cesaret ve körü körüne hücum daima semere vermezdi. Bunlar sık sık intizamsızlıklara uğrarlar, bozulurlar ve kaçarlardı. Ücretle tutulan ve alacağı paradan başka o memleketle münasebeti olmayan ecnebi askerlerden nasıl fedakârlık beklenebilirdi?

İmparatorluğun kurulmasından evvel, atalarımız aşiret halinde yaşar ve Selçuk İmparatorluğu'nun uçlarını korurlardı. Kışın kışlaklarda yaşarlar, yazın yaylalarda göçebe hâlinde yaşarlardı.

Başlarında daima bir Bey bulunurdu. Cenk olunca silâhlarını takınırlar ve atlarına binerek Beylerinin maiyetinde erlik meydana koşarlardı. Yiyecek, içecek masrafları [ile] muharebede elde ettikleri kâr ve kazanç da kendilerine aitti.

Türkler 1326 senesinde doğru, Bizanslıların Anadolu'da en büyük şehri olan Bursa'yı; arkasından İzmit ve Hereke kalelerini; İzmit, Gemlik kasabalarını hâsılı bütün Marmara kıyılarına ta Kartal'a kadar zapt ettiler. İstanbul kapılarına yaklaşınca önlerinde kendilerine açılan yolun ehemmiyetini anladılar.

İstanbul, o zaman Şark İmparatorluğu'nun payitahtı idi. Fakat idaresizlik, ahlâksızlık bin seneden beri devam eden bu imparatorluğun iki ayağını çukura sokmuştu. İmparatorlar çok müşkülâtla tutunabiliyorlardı. Memleketleri her an çökmek tehlikesi geçiriyordu.

Rumeli yakasında bulunan Bulgar, Sırp, Bosna, Macar Kral-
lıkları da kargaşalık ve idaresizlik içinde idi.

İşte bu sebepler Türkleri hep Rumeli cihetine çekiyordu. Başka
tarafa yayılmaktan, Anadolu'daki ırkdaş ve dindaş komşuların üze-
rine yürüyerek kan dökmekten ise Rumeli'ye ayak basmak ve on-
dan sonra atların dizginini alabildiğine ileri doğru salıvermek on-
lar için en faydalı yoldu. Fakat buna hazırlanmak icap ediyordu.

Demin dediğimiz gibi o zamana gelinceye kadar bizde de mun-
tazam ve daimî asker daha tertip edilmemişti.

Bursa, Kütahya, Eskişehir, Balıkesir ve havalisi ile Marmara
kıyılarından ibaret olan topraklarda kök tutmuş olan ecdadımıza,
muharebe olacağı bir müddet evvel haber verilir, nerede toplana-
cakları bildirilirdi. Köylerde ve kasabalardaki yiğitlere hazırlanma-
ları ilân olunur ve askerî hareket saklı tutulacaksa gönderilen ha-
berler de ona göre yabancılardan gizlenirdi.

İznik ve İzmit alındıktan sonra muharebesiz geçen 20 sene-
lik sükûn devrinde, pek mühim ve esaslı teşkilâta ve tesisata baş-
landı. Orhan Gazi'nin bir ağabeyisi vardı. Adı Alâeddin Paşa idi.
Alâeddin Paşa kardeşine miras hissesini terk ederek vezaretini ka-
bul etmişti. İşte bu Alâeddin Paşa ile Bursa Kadısı Mevlâna Çan-
darlı Kara Halil işe koyuldular. Para basmak; ahalinin, memurların
ve askerlerin kıyafetlerini ayırmak gibi şeyler arasında, en mühim
olarak orduda ıslahat yaptılar.

İlk verilen karar, Kara Halil reyîyle gürbüz, sağlam ve kuvvetli
Türk çocuklarını seçmek, Yaya yani piyade ismiyle bunları asker
yapmak, kendilerine Ulûfe yani aylık bağlamaktı.

Yeniçerilerin Teşkilinden Evvelki Piyade

Muharebe başlayınca her yaya yevmiye¹ bir rubu² dirhem kıymetinde bir akçe ulûfe yani aylık alacak, muharebe bitince bu ulûfeler kesilip Yayalar memleketlerine dönecekler, çiftleri ve çubuklarıyla ekip biçmekle meşgul olacaklardı.

Bu usul bir müddet tatbik edildi; fakat umulan neticeyi vermedi. Bunun üzerine Çandarlı Kara Halil düşündüklerini bir kâğıda yazdı ki hulâsası şöyle idi:

“Rumeli’de akıncılık eden Türkmenler ve geçende meydana getirilen Yayalarla iş görmemiz ve yaşamamız zordur. Tebealığı kabul eden Hristiyanların dinç ve gençlerinden, birkaç yılda bir “bin nefer” alınması, onlara İslâm adabı üzere askerlik talim ve terbiyesi öğretilmesi kâfi miktar “ulûfe” verilmesi...”

¹ Yevmiye: Günlük
Rubu (Ashı rub’): Çeyrek

Ordunun intizam ve kuvvetine büyük fayda ve hizmeti görüleceğinden bu usulün derhâl tatbikine başlandı. Ve Devşirme Kanunu kondu, Yeniçeri Ocağı tesis olundu.

Bu atılan adım pek büyük ve ehemmiyetli idi.

Devşirme Kanunu'ndaki maddeler kısaca şöyle idi:

- Türk tebeası olan Hristiyan çocuklarından her sene lüzumu kadar çocuk toplanması,
- Bu çocukların İslâm terbiyesi üzere kışlalarda yetiştirilmesi,
- Silâh başına geldiklerinde, günde birer akçe verilerek Yeniçeri Ocağı'na sokulmaları,
- Yararlılık gösterenlere “terakki” ismiyle fazla para verilmesi.

O zaman neferler Börk namıyla başlarına bir külâh giyerlerdi. Börke, omuzlara doğru sarkmak üzere Üsküf denilen bir de keçe ilâve olundu. Bu keçe, aynı zamanda enseyi de muhafazaya yarıyordu.

Kışla hayatı yaşayan Yeniçerilerin yemekleri devlet tarafından verilir ve hepsi bir kazanda pişerdi. Bu kazan Yeniçeriler için bir birleşme alâmeti idi. İşte “Ocak” kelimesi de buradan alınmıştı. Ocak, yemek pişirilen ve dağıtılan yer olduğu için “Ocak Halkı” da aynı kazandan yemek yiyen arkadaş manasını tutmaya başladı. Bunun için ekseri Yeniçeri zabitlerinin unvanları da yemeye taalluk eden kelimelerdir.

Vazifeleri itibarıyla öbür askerî sınıflara da “Ocak” ismi verildi ki bunların da en büyük âmirleri **Ocak Ağaları** idi. Devşirme Kanunu tesis edilince ilk sene bin çocuk alındı. Bu miktar gittikçe arttırıldı.

Devşirme çocuklarından pek değerli zabitler, paşalar, vezirler yetişmişti. Önce şikâyet eden Hristiyan ahali, sonraları çocukların[1] yalvara yakara, sevine sevine Ocağa vermeye başladılar.

Meşhur sadrazamlardan Mahmud Paşa, Rüstem Paşa, Sokullu Mehmed Paşa ve daha pek çokları bunlar arasından yetişmiş

zevattandır. Devşirme Kanunu bundan üç yüz sene evveline kadar devam etmiş, sonra ortadan kaldırılmıştı.

Yeniçeri Ocağı ilk kurulduğu gibi kalmadı, gittikçe kanun ve nizamları tashih edildi; aynı zamanda orduda diğer sınıflar da vücuda getirildi.

Eski ordumuzda iki türlü asker vardı:

1. Kapıkulu Askeri.
2. Yerlikulu Askeri (Eyalet Askeri).

Kapıkulu Askeri, Devlet hazinesinden ulûfe yani aylık ile tayinat alan, kışlalarda oturan, daimî askerdi.

Yerlikulu Askeri ise Devlet hazinesinden ulûfe almayan, sulh zamanlarında askerlik etmeyip kendisine verilen toprak gelirinin onda biriyle geçinen, harp olunca silâhlarını takınarak ve atına binerek orduya gelen askerdi. Bunlara “Zeamet” ve “Tımar” erbabı denilirdi.

Kapıkulu, Piyade ve Süvari olmak üzere ikiye ayrıl[ır]dı. İkisi de başka başka ocaklardı.

Kapıkulu Piyadesi: Yeniçeri, Cebeci, Topçu, Top Arabacı, Humbaracı, Saka Ocaklarına [denirdi.]

Kapıkulu Süvarisi: Silâhdar, Sipahioğulları, Sağ Ulûfeciler, Sol Ulûfeciler, Sağ Garipler, Sol Garipler¹ Ocağından ibaretti.

¹ Gureba-yı Yemin ve Yesar (Müellif).

[Kapıkulu Askeri]

Kapıkulu Piyadesi

1. Yeniçeriler

Yeniçeriler, Hassa ordusu yani Padişah mahiyetindeki en seçme asker makamında idi. Taburlarına “Orta” denirdi.

Cümlesi 196 ortaya ayrılmışlardı. Ortaların adedi değişmedi fakat mevcutları gitgide attı. Evvelce 60, 70 kişiden ibaret iken sonraları yüzü, daha sonraları ise bini, iki bini buldu.

Yeniçerilerin en büyük kısmı İstanbul’da, küsuru¹ büyük şehirlerde otururdu. İstanbul’da ki kışlaları “Yeni Odalar ve Eski Odalar”dı. Evvelkisi Aksaray civarında Etmeydanı’nda ikincisi Şehzade Camii’nin karşısında Direklerarası gerisinde idi.

Yeni Odalar kışlalarının büyük bir kapısı vardı ki Yeniçeriler ortadan kaldırıldığı gün, Karacehennem ismindeki topçu, en evvel bu kapıyı topa tuttu.

Kapıdan girince Tekke Meydanı denilen meydan ve ortasında da Orta Cami vardı. Bu Cami pek çok defalar, Ocağın isyan ve ihtilâllerine merkez olmuştu.

¹ Küsur: Geri kalan

Yeniçeriler, fitne çıkaracakları vakit burada toplanırlar, ağalarıyla hocaları buraya getirtirlerdi.

Hatta İkinci Osman bu camiye getirildi, oradan Yedikule'ye götürüldü. Orada kulakları kesilip boğuldu.

Kesilen kulakları cinayetin sebebi olan Birinci Mustafa'nın annesine hediye edildi.

Yeniçeriler, evvelce pek sıkı bir nizam altında bulundurulurlar, kendi kanunlarına tâbi tutulurlardı. Yeniçerilerin, kanun mucebince¹, mutlaka Devşirme çocuklarından alınmaları, kışlarından başka yerde yatmamaları, askerlikten başka hiçbir san'atla uğraşmamaları, âmirlerine son derece itaat etmeleri, kendi zabitlerinden başkası tarafından cezalandırılmamaları, evlenmemeleri, zabit olmadıkça veya tekaüt edilmedikçe sakal salıvermemeleri, eskilik sırasıyla rütbe almaları, mertliğe yakışmayan süslere rağbet etmemeleri usuldendi.

Bu hususlara gayet itina edildiği için Yeniçeri askerinin o devirde hiçbir yerde eşi benzeri bulunmaz, şöhreti cihanı tutardı. O zaman, dünyanın en mükemmel, en kuvvetli, en cesur askeri Yeniçerilerdi.

Yeniçeri Ocağı'nın büyük zabitlerine **Katar Ağaları** ismi verildi ki teşrifat sırasıyla şunlardı:

Yeniçeri Ağası: Yeniçeri Ocağı'nın kumandanı, zamanının Harbiye Nâzırı, aynı zamanda İstanbul Muhafızı makamında idi. Ocaktan yetişmemiş olması şarttı. Lâzım gelenleri cezalandırmak için "falaka" taşıtarak, İstanbul sokak ve pazarlarını dolaşır, bir yerde yangın çıkınca Sadrazam'la beraber giderdi.

Süleymaniye'de "Ağa Kapısı" denilen binada otururdu. Muharebeye giderken önünde, Yeniçeri Ocağı'na mahsus tuğ ile beyaz bayrak, arkasında dört yedek at ve Ocağın Mehterane Mızıkası götürülürdü.

¹ Mucebince: Gereğince

Kul Kahyâsı – Ağa Yamağı – Yeniçeri Ağası – Başçavuş

Sekbanbaşı: İkinci Ağa makamında olup Yeniçerilere dâhil olan Sekban ortalarının kumandanı idi. Yeniçeri Ağası muharebeye gitti mi **Kaymakam** ismiyle İstanbul'da ona vekâlet ederdi.

Kul Kâhyası¹: Ağa'nın muavini idi. Ocağın idaresine baktığı için **Levazım Reisi** ve harp esnasında, hücum ve müdafaa planlarını hazırladığı için **Erkân-ı Harbiye Reisi** demekti. Ocağın usul ve nizamının tatbikine de o bakardı.

Zağarcıbaşı, 64'üncü Ortanın kumandanı; **Samsuncubaşı**, av köpeklerinin muhafızı olan askerlerin ve 71'inci Ortanın kumandanı; **Turnacıbaşı**, Rumeli'de devşirme çocuklarının toplayıcısı ve 73'üncü Ortanın kumandanı olup üçü de Ocak Divanı'nın azasındandı.

¹ Diğer ismiyle **Kul Kethüdası**'dır.

Çorbacı (Bölük Ağası)

Samsunhane, Dolmabahçe üzerindeki Gümüşsuyu Kışlası mevkiinde, Zağarcıbaşı Kışlası da Üsküdar'da idi. Bunun sebebi, o zamanlar oralarda ev, insan bulunmadığından ve oraların bu hayvanları gezdirmeye müsait olmasındandı. Hatta şimdiki Beyoğlu'nun Galatasaray ciheti de kırılık ve ağaçlıklı olup Padişahlar oraya gelerek avlanırlardı.

O zamanlar Galatasaray'ının bulunduğu yerde, küçücük bir kulübe içinde dünyadan elini çekmiş bir zât varmış. İkinci Bayezid bir gün bu taraflarda ava çıkmış, soğuktan üşümüş, o kulübeye girmiş, ısınmış. O zâtı ne ile memnun edeceğini sormuş. O da etrafı göstererek:

– Şuraya bir mektep, bir de hamam yap! demiş.

Padişah da o zâtın dediğini yapmış. İşte o mektep Galatasaray Acemi Oğlanlar Mektebi'dir. Bu zât, Galatasaray civarında metfundur. Bugün bu mevkiye Galatasaray Lisesi ile bir hamam vardır.

Serhad Ağası, kale muhafızlarının kumandanı; **İstanbul Ağası**, Payitahtın merkez kumandanı ve Acemi Oğlanların âmiri; **Solaklar**, Padişahın maiyetinde bulunan 60, 61, 62, 63'üncü Ortaların kumandanı; **Ocak İmamı**, Ocağın imamı ve 99'uncu Ortanın âmiri; **Beytûlmalcı**, Ocağın veznedarı, varissiz ölen Yeniçerilerin mallarını toplayan ve 101'inci Orta âmiri; **Başçavuş**, Ocağın teşrifatçısı ve 5'inci Orta âmiri, **Muhzır Ağa**, Sadaret dairesinin muhafızı ve 28'inci Orta âmiri; **Kâhya Yeri**¹, Kul Kâhyası'nın vekili, Ocağın Kapıçuhadarı ve 32'inci Orta âmiri; **Talimhaneci**,

¹ Diğer ismiyle **Kethüda Yeri**'dir.

Ocağın talim muallimi ve 54'üncü Orta âmiri; **Çardak Çorbacı**sı, İstanbul'da Haliç sahilinde Çardak denilen mevkideki karakolun zabiti ve 56'ncı Ortanın âmiri; **Asesbaşı**, hapishaneye ve idam cezalarına bakan zabıt; **Avcıbaşı**, 33'üncü Sekban Ortasının kumandanı idi.

Yukarıda saydığımız Orta kumandanlarından mütebakisine **Çorbacı** ismi verilirdi.

Yeniçeri Ortaları bugünkü bölük veya tabur demek olup her ortanın numarası, anahtar, kalyon, balık... gibi alâmeti vardı. Her nefer, mensup olduğu Ortanın alâmetini, mürekkep ve barutla kollarına veya baldırlarına döğer, külâhında da bir pilav kaşığı bulundurdu.

Her Ortanın da muhtelif zabitleri vardı:

Çorbacı, Orta kumandanı; **Odabaşı**, ikinci âmir; **Vekilharç**, idare memuru, **Bayraktar**, bayrak taşıyan; **Başeski**, en kıdemli zabıt; **Usta**, aşçıbaşı; **Başkarakullukçu**, aşçı muavini; **Saka**, su taşıyan; **Karakullukçu**, çavuş makamında idi.

Yeniçerilere ulûfe yani aylık ve tayinat dağılmasının da kendine mahsus bir usulü vardı.

İlk tesisi zamanında, her nefer günde bir akçe ulûfe alırken bu miktar sonra üç ve 1592 tarihlerine doğru beş ve daha sonra yedi akçeye çıkarıldı. Muharebede yararlılık gösterenlere "terakki" ismiyle zam verildiğinden askerin yiğitleri arasında, 15 akçeye kadar gündelik alanı bulunurdu.

O vakitler, akçe tabir olunan ufaklığın her üç adedi, doksan ayarında bir dirhem gümüşten basılırdı.

Tayinat ise elbise, et, yağ, bulgur, mum veya bunların bedeli idi.

Ulûfe ve tayinat, yılda dört taksitle ve Salı günleri, Saray'da merasimle verilirdi.

O gün, Divan erkânı, Kubbealtı denilen mahaldeki yerlerine otururlar, ecnebi sefirleri de davet edilirdi.

Yeniçeriler Saray'ın Orta Kapısı'na¹ gelip Sadrazam'ı ve diğer vezirleri selâmlarlar; Saray mutfağında çorba, pilav ve zerde hazırlanıp Babüssaade ismindeki üçüncü kapının önüne konurdu. Vakti gelince, Yeniçeri Ağası'nın muavini makamında Kul Kâhyası, elbisinin eteğiyle işaret eder, Orta Kapı'da bekleyen Yeniçeriler koşarak gelirler, yemekleri kapışıp Saray avlusunda yerlerdi. Bunun üzerine derhâl kurbanlar kesilirdi.

Çünkü isyan zamanlarında yemeği yemeyip isyan ettikleri için yemeğe rağbetleri memnuniyeti mucip olurdu.

Yemekleri yedikten sonra gene Orta Kapı'ya gelip sıralanırlardı.

Bu merasimde, askerin intizamına bakan Başçavuş, kendine mahsus olan mahalde, ellerini göğsüne koyduktan sonra yüksek sesle “gülbank” çeker, sonra bağırarak “Birincinin Ağa Bölüğü!” diye çağırır, bölükteki Yeniçerinin biri “Burada!” diye haykırır haykırmaz derhâl birinci bölüğün yoldaşları seğirtip ve Ortalarına mahsus meşin keseyi kapıp omuzlarına atarak alay ile kışlarına götürürlerdi.

Başçavuş, sırasıyla 196'ya kadar Ortaları çağırır, onlar da bu surette ulûfelerini alırlardı.

Bu esnada kese kapmak bir hüne[r] sayılırdı.

İkinci Osman'ın öldürülmesinde parmağı olan 65'inci Ortaya sıra gelince, hep bir ağızdan “Yok Olsun! Kahrolsun.” diye bağışmak âdetti.

Sonra bu Ortanın vücudu kaldırılmış, kışlası da ahır yapılmıştı.

Ulûfe dağıtıldığıнын ertesi veya daha ertesi günü Orta kumandanı olan **Çorbacı** kışlada sergi yayarak ulûfeleri neferlere dağıtır, bu sırada “tas parası” namıyla yüzde üç, beş kesilip sandığa konurdu ki Ortanın müşterek bir masrafı olursa bu paradan sarf edilirdi.

¹ Diğer ismiyle Babüsselâm'dır.

Padişah, eski âdet mucebince birinci bölümün birinci yoldaşı olmakla ulûfe çıktıkça Yeniçeri Ağası kıyafetinde, Şehzadebaşı'ndaki kışlaya gelip Birler Kapısı üzerindeki Hünkâr Köşkü'ne oturur, ulûfeyi aldıktan sonra giderdi. Padişah o gün, Süleymaniye Camii civarındaki Ağakapısı'nın önünden geçmek, Ağa'nın takdim ettiği şerbeti at üzerinde içmek de usul iktizasındandı.¹ Böylece Ocağa olan emniyetini göstermiş olurdu.

Yeniçerilerin kanun ve nizamlarına dikkat edildiği; eski kuvvetli idare, intizam, terbiye yerinde tutulduğu müddetçe dünya yüzünde bu askerin üzerine gelir asker çıkmamış, onlara karşı koyacak hiçbir kuvvet yetişmemiştir.

Muharebelerde, ordunun kalbi gibi ortasında bulunurlar, düşmana arslanlar gibi saldırırlar, hücumlara karşı da sarsılmaz bir kale hâlini alırlardı.

Nizamlarının bozulmamasına o kadar itina olunurdu ki Yavuz devrinde, Mısır seferine gidilirken, devlet evvelce bir miktar ödünç para vermiş olan Yahudi bir tacir, oğlu Yeniçeriliğe kabul olunduğu takdirde alacağından vazgeçeceğini söylemesi üzerine:

“Para ile asker yazılmaz; eski kanun bozulmaz!” diye hemen alacağı kendisine verilmişti.

Zigetvar seferinde de Padişahın hayvanının gümüş gemi kırılıp Yeniçerilerden bir tamir edince:

“Ocağa esnaf karışmış!” diyerek o nefer derhâl tekaüt edilmiş ve Yeniçerilikten çıkarılmıştı.

Yeniçeri Ocağı'nın en esaslı tanzimi Fatih devrindedir. Yeniçeriler, o vakte kadar 10 bin nefer iken sonraları 50 bini bulmuş, en nihayet miktarları 100 bini bile geçmişti.

¹ İktizasından: Gereğinden

1582 senelerine doğru Şehzadelere yapılan şatafatlı sünnet düğününde, hokkabaz ve cambaz, perendebaz¹ gibiler taltif makamında Ocağa sokulmuş; bunun arkası gelerek iltimasla, rüşvetle birçok ayaktakımı da o değerli askerin içine karıştırılmış; ne olduğu belirsiz kimselerin araya girmesi; efradın kat kat çoğalması; ulûfe ve tayinlerine para yetişmemesi; sık sık yüz gösteren terbiyesizlik, itaatsizlik, fitne, isyan neticesi olarak Yeniçeri Ocağı berbat olup gitmiştir.

Padişahların tahammül olunmaz istibdadı ve cehaleti, şahsî menfaatini her şeye tercih eden vezirlerin ehliyetsizliği, idaredeki bozukluk, kayıtsızlık ordumuzu kemirdikçe düşmanlarımız ilerlemekte idi.

Bu hâle karşı, asrın ihtiyaçlarına uygun, Avrupa usulü asker teşkilinden başka kurtuluş çaresi yoktu.

Genç Osman denilen Padişah zamanında askeri düzeltmek düşünüldü ise de bunu hisseden Yeniçeriler Genç Osman'ı ortadan kaldırdılar. Daha sonraları bir iki teşebbüs de yarı[da] kaldı.

Bu hususta ilk esaslı teşebbüs, 18'inci asrın nihayetlerine doğru yapılmıştır.

1791 senesinde, Avrupa'dan getirilen birkaç muallim, bazı neferlere Levent Çiftliği² ve Selimiye Kışlası'nda talimler göstermeye başlamış ve askere "Nizam-ı Cedid" ismi verilmişti.

Eski kafalılar, bu ıslahat cereyanları aleyhinde bulundukları gibi Yeniçeriler de bu yeni askeri hiç çekemiyorlardı. Çok geçmedi. Yeniçeri Yamağı³ ismi verilen Boğaziçi'ndeki askerlerden ilk isyan kıvılcımı çıktı. Âsiler Kabakçı Mustafa isminde birini baş yaparak Büyükdere'de toplandılar ve İstanbul üzerine yürüdüler. Bunlara karşı Nizam-ı Cedid kıt'aları gönderilse idi, hep-

¹ Perendebaz: Akrobat
Emirgân üstünde (Müellif).
Kale Muhafızı demek (Müellif).

sinin mahvedilmesi yüzde yüzdü; fakat Padişahın zayıflığı ve idaresizliği, iş başında olan bazı cahil ve menfaatçi kimselerin ateşi körüklemesi yüzünden, tesis edilen yeni asker dağıtıldı; arkasından Üçüncü Selim de Padişahlıktan indirildi. Islahat ve Nizam-ı Cedid taraftarı olan birkaç uyanık zât İstanbul'dan Tuna boyuna kaçtılar. Rusçuk âyanı Alemdar Mustafa Paşa'ya müracaat ettiler ve onu kendi fikirlerine kandırdılar.

Alemdar maiyetindeki ordu ile İstanbul üzerine yürüdü, şehre girdi; Saray'ın önüne geldi. Saray'ın iç kapıları kapanmış; ıslahat düşmanları, iki göz arasında Üçüncü Selim'i öldürmüşlerdi. Sülâleden tek başına kalan İkinci Mahmud ise dama çıkıp yakasını ölümden kurtarabilmişti. Alemdar, baltalarla kapıları kırdırarak içeri girince Üçüncü Selim'in cenazesiyle karşılaştı; dona kaldı. İkinci Mahmud damda bulunarak indirildi ve tahta çıkarıldı.

Alemdar Sadrazamlığa geçmişti. Kabakçı isyanında parmağı olanların hepsini yakalatıp başlarını kestirmişti. Tekrar ıslahat yolu tutularak "Sekban-ı Cedid" ismiyle Nizam-ı Cedid askeri tesis edildi.

Bu işten memnun olmayan eski kafalılar ve fesatçılar, çok geçmeden yine dedikoduya ve fitneye başladılar. Bir isyan daha patlak verdi. Âsiler Bâb-ı Âlî'de Alemdar'ın dairesini ve yenilik taraftarlarının evlerini kuşattılar. Alemdar kendini silâhla müdafaaya koyuldu. Nihayet yarımsız ve çaresiz kaldı. Âsiler binanın damına çıkmışlar, yol bulmak için damı deliyorlardı. Alemdar, barut mahzenine ateş vererek birçok âsi ile beraber kendi de havaya uçtu (1808).

Bunu takip eden 18 sene, yine kargaşalıklar, nizamsızlıklar içinde geçiyordu. Yeniçeriler büsbütün çileden çıkmışlardı. Devlet işlerine karışırlar, sokaklarda kaldırım kabadayılığı yaparlar, muharebede ise daha ateş etmeden düşmandan kaçarlardı, ortalığı yağma ederlerdi.

Bu haşarat¹ "Biz destiye kurşun atar, keçeyle kılıç çalarız. Yeni usul talim istemeyiz!" nakaratıyla ayak direyip dururlardı.

¹ Haşarat: Değersiz ve zararlı kimseler

Vezir İç Oğlan Başçavuşu

Her şeye rağmen ordunun intizama sokulması, Avrupa usulünde talimli asker teşkili hatırlardan silinmiyordu.

1826'da, tekrar yeni bir adım atılma tecrübesine girildi. Yeniçeri Ortalarının her birinden 150 nefer ayrılarak "Eşkinici Asakiri" ismiyle bir asker vücuda getirildi.

Cahillerin fitne ve teşvikiyle Yeniçeriler yine ayaklandılar ve "Bâb-ı Âlî"yi ve "Ağa Kapısı"nı basıp yağma eylediler.

Bütün dedikodunun, fesat ve isyanın kaynağı olan Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılmasından başka kurtuluş çaresi kalmamıştı.

3 bin kadar Sekban askeri ile Padişah, rical, memurîn¹, ulema toplandılar. Liva-yı Şerif çıkarılıp Sultanahmed Camii'nin minberine kondu. Âsilerin cezalandırılmaları, kökleri olan Yeniçeri Ocağı'nın yok edilmesi kararlaştırıldı. Etmeydanı'ndaki kışalarında toplanmış olan âsi Yeniçeriler üzerine iki koldan hücum edildi. Topçu Yüzbaşısı Karacehennem İbrahim Ağa toplanmış güller ve yağlı paçavralar atarak kışlayı yaktı. Yeniçeriler hep yakalandı. Kaçmak isteyenler de tutularak idam edildi. Eşkiya tarumar ve perişan olmuştu. Yeniçerilik tamamıyla ezilmiş, Ocağın kökü kazınmıştı.

Tarihlerde, bu vakaya "Vak'a-i Hayriye" ismi verilir ki 1826 senesine tesadüf etmektedir.

Vak'a-i Hayriye'den sonra tesis edilen talimli, muntazam askere "Asakir-i Mansure-i Muhammediye" denilmiştir.

¹ Memurîn: Memurlar

2. Acemi Oğlanları

Kapıkulu'na dâhil olan bu Ocak, orduya asker yetiştirmeye mahsus bir nevi Harbiye Mektebi hükmünde idi. Devşirme usulüyle Hristiyan tebaadan ve esirler arasından toplanan çocuklar, kışlalarda 7 sene talim ve terbiye görürler, meşakkate ve yorgunluğa alışır, Türkçeyi ve Türk terbiyesini öğrenirler, vakitleri gelince Kapıkulu Ocaklarına dağıtılırlardı. Âmirleri Yeniçeri Ağası idi.

Acemi Oğlanları Ocağı, Devşirme Kanunu'nun kaldırıldığı zamana kadar devam etmiştir.

Acemi Oğlanlarından üç, dört bin kişi İstanbul ve Edirne civarında, Padişaha ait bahçe ve bostanlarda Bostancılık ve Saray Kayıkçılığı yaparlardı. Sonraları bu Ocak, **Bostancıbaşı**'nın kumandası altında bir asker ocağı hâlini almış ve Bostancılar, bulundukları yerlerin zabıta işlerine de bakmaya başlamışlardır.

Sadrazam

3. Cebeciler

Bunlar da Kapıkulu Ocaklarından Çebeci Ocağı'na¹ merbut idiler. Başları **Cebeci** idi. İstanbul'da Tophane tarafındaki Çebeci kışlalarında, bir miktarları da Ayasofya civarında oturlardı.

Cebeciler, silâhların ve mühimmatın temizlenmesine ve muhafazasına, lâzım gelen kıt'alara, kalelere, hisar ve palangalara nakline memur idiler. Harp zamanında deve, katır kervanları; at, öküz arabalarıyla muharebe meydanlarına silâh ve cephane taşınırlardı.

Cebeciler, zamanımızdaki topçu ve tüfekçi ustaları, kamacıları ve marangozları, cephane kolları ve menzil kıt'aları hizmetlerini

¹ Merbut: Bağlı

görürlerdi. Miktarları evvelce 700 neferden ibaret iken sonraları binleri aşmıştır. Bu Ocağın da birçok ortaları ve usta zabitleri vardı.

4. Topçular

Bunlar, kısmen topçulardan, kısmen top namluları ve gülleleri döken, top kundakları yapan efrattan mürekkepti. Âmirleri **Topçubaşı** idi. Topçular payitahtta ve vilâyetlerde bulunurlar; İstanbul'dakiler, Galata cihetinde, Tophane'de otururlardı. Mevcutları Fatih zamanında 700 nefer iken sonraları beş bini bulmuştu. Topçu Ocağı da ortalara ayrılmıştı.

Humbaracı Çavuşu – Humbaracı (Kumbaracı) – Humbaracı Yüzbaşı

5. Top Arabacıları

Top arabalarının götürülmesine memur olan efrattı. Ocak âmiri Arabacıbaşı idi.

6. Humbaracılar (Kumbaracılar)

Sonraları “havan” ismini almış olan “humbara”, boyu kısa ağzı geniş bir nevi toptu. Humbaracılar, Humbaracıbaşı’nın kumandası altında idiler.

7- Sakalar

Orduya, büyük küçük kırbalarla su taşıyan efrat idi ki Sekbanbaşı’nın kumandası altında bulunurlardı.

Kapıkulu Süvarisi

Aralarımızın vatanından, memleketinden, ailesinden sonra en sevgilisi at idi.

Babalarımız, at yetiştirmeye fevkalâde ehemmiyet vermişler, atın kıymetini daima yüksek tutmuşlardı. Her Türk, at sahibi olmaktan büyük zevk duyar, birkaç at beslerdi.

Haymana ovası, Çukurova, Malatya ve bazı Arabistan sahraları gibi geniş sahalar büyük ve daimî haralar yani at yetiştirmek mahalleri hâline gelmişti.¹

Bu sebeple eski ordumuzun en büyük kısmını süvari teşkil ettiği gibi bu ordunun süvarilik nokta-i nazarından ehemmiyeti de pek ilerde idi.

Kapıkulu Süvarisi, Kapıkulu Piyadesi gibi devlet hazinesinden ulûfe ve tayinat alan daimî süvari askeridir.

Bunların da ilk membaı devşirme çocukları olup Acemi Oğlanları kışlarında yetiştikten sonra orduya dağıtılırlardı.

¹ Bugün Bursa civarında Karacabey harası vardır (Müellif).

Evvelce kışlaları İstanbul'da iken at beslemek hususunda kolaylık olması için İstanbul, Bursa, Çorlu, Edirne civarındaki kasabalara gönderilmişlerdi. Ulûfe çıktıkça İstanbul'a gelip haklarını alırlardı. Sonraları bütün vilâyetlere dağıttılar. İçlerinden Mülâzım namıyla 300 süvari ayrılırdı ki bunlar, muharebede yaverlik ve emirbeylik hizmetini görürdü.

Kapıkulu Süvarisi, “istilâ devri” mizde¹ 7 bin raddesinde iken gittikçe miktarları 20 bini geçmiş, eski idare kaybolup efradın adedi arttıkça nizam ve intizamları da bozulmuştur.

Kapıkulu Süvarisi, her biri bir **Bölük Ağası**'nın kumandası altında 6 bölükten mürekkep olup baştan sıra ile her ikisine **Baş Bölükler**², **Orta Bölükler**³, **Aşağı Bölükler**⁴ denilirdi.

O bölükler şunlardır:

1. Silâhdar Bölüğü

Bir ismi de Sarı Bayraklılar olup devletin en eski ve en muhteber süvarisi idi. Kumandanları **Silâhdar Ağa** denirdi. Sonraları ehemmiyetten düşmüşlerdi.

2. Sipahi Bölüğü

Kızıl Bayraklı ismini de taşıyan bu bölük hassa süvarileri demektir. Âmirleri **Sipahi Ağa** idi.

Sipahiler, ordunun yürüyeceği yol üzerinde, geriden gelecek asker işaret alsın diye her iki fersah mesafede “höyük veya ordu tepesi” isminde küçük tepeler vücuda getirirlerdi.

¹ Yani “yükselme devri”nde.
Silâhdar ve Sipahi Bölükleridir.
Sağ ve Sol Ulûfecilerdir.
Sağ ve Sol Gariplerdir.

3. Sağ Ulûfeciler, Sol Ulûfeciler, Sağ Garipler, Sol Garipler

Bölükât-ı Erbaa veya Alaca Bayraklu isimleri de verilen bu bölüklerin birincisi ordunun sağında, ikincisi solunda harp nizamı alır. Memleketleri payitahta uzak olduğu için Garipler denilen ef-rattan teşekkül eden üçüncü ve dördüncüsü de sağda ve solda ihtiyatta dururdu.

Kapıkulu Askerinin Kıyafetleri

Ecdadımız, ilk defa olarak muvazzaf ve daimî orduyu meydana getirdikleri gibi bir örnek askerî kıyafeti de ordularına soktular.

Kuvvetimiz arttıkça, memleketimiz genişledikçe bu elbiseler de değişti. İlk zamanlarda Yaya ismi verilen askere beyaz külâhlar giydirildi. Yeniçerilerin meydana gelmesinden sonra külâhın arkasına bir keçe parçası ilâve olundu. Buna “üsküf” ve “keçe” ismi verildi.

Yeniçeriler, keçe, külâh ve kavuk giydikleri cihetle bunların başlarında rahat durup kaymaması için saçlarını ustura ile tıraş ederlerdi.

Yeniçeriler merasimlerde, alaylarda, bu serpuşu giyerler fakat muharebelerde “kavuk” kullanırlardı.

“Börk”, beyaz çuha veya keçeden yapılmış olup alt kısmında bulunan şerit şeklindeki yeşil veya kırmızı çuha üzerine sırma işlenir, ön tarafına sarı tenekeden bir kaşıklık konurdu. Bu kaşıklığa bir kaşık sokmak âdetti.

Baş Kullukçu – Karakullukçu Neferi - Karakullukçu Neferi - Karakullukçu Çavuşu

Bazı Yeniçeri zabıtları kavuklarının üstüne, rütbelerine göre bir sorguç takarlardı.

Zabıtların Elbisesi

Entari, üstüne kaftan, kaftanın üzerine kuşak ve cübbe, ayaklarda çakşırdı.¹ Bazen en üste bir biniş² giyilirdi. Bunlar merasime göre, muhtelif kumaşlardan yapılırdı. Entari şimdiki biçimde; kaftan astarsız bir nevi entari; kuşaklar kumaş, çuha, şal, meşin ve maddeden idi. Kumaş veya çuha olanları bazen sırma ile işlenir, sırf

¹ Çakşır: Erkeklerin iç donu üzerine giydikleri, belden uçkurulu, diz kapagının altında birden darlaşıp bacağı saran, bazen paçalarına birlikte giyilen bir mest dikilmiş olan, çuhadan yapılmış üst giyeceği ve bir tür pantolondur.

Biniş: Çok bol ve geniş cüppedir.

sırmadan “som kemer” denilenler de bulunurdu. Maden kuşaklara kemer ismi verilirdi.

Kuşakların cinsi, maden tokalarının şekli rütbeyi gösterirdi. Bazı zabitler, rütbe alâmeti olmak üzere kuşaklarına mücevherli veya mücevhersiz hançer de takarlardı.

Kaftan ve cübbenin renkleri, şeritleri, düğmeleri de rütbeyi gösterirdi. Yürümeyi kolaylaştırmak için kaftanların etekleri bel-
lere geçirilirdi.

Cübbenin kolları dirseğe kadar ve boyu entariden kısa, bini-
şin ise kolları bileğe ve boyu ayaklara kadar uzundu.

Kış mevsiminde bir eteği omuza atılan ve “bornoz” denilen yağmurluklar ve ayrıca “kaput”lar¹, boynu muhafaza için kenarları sırma harçlı ve saçaklı “şal”lar da kullanırlardı.

Zabitler, mest-pabuç veya kundura, çizme-pabuç veya çizme-
mest giyerler; piyadeler, muharebenin gayrı zamanlarda “yemenî”
ve harp meydanlarında yandan kopçalanır, uzun konçlu “serhad-
lık”, süvariler ise “çizme” kullanırdı.

Ayakkabılarının rengi de rütbe alâmeti idi. Zabitlerinki sarı,
neferlerinki kırmızı, ulemanın mavi idi.

O devirlerde piyade ve süvarimiz zırhlı elbiseler de giymişler-
dir. Zırh takımı, kalkan, miğfer, gömlek, göğüslük, kolçak, eldi-
ven, dizçekten ibaretti.

Atalarımız, zırh takımları yapmakta da büyük kabiliyetler gös-
termişler, bunları gümüş ve altın kakma âyetlerle, nakışlarla süsle-
mişlerdi.

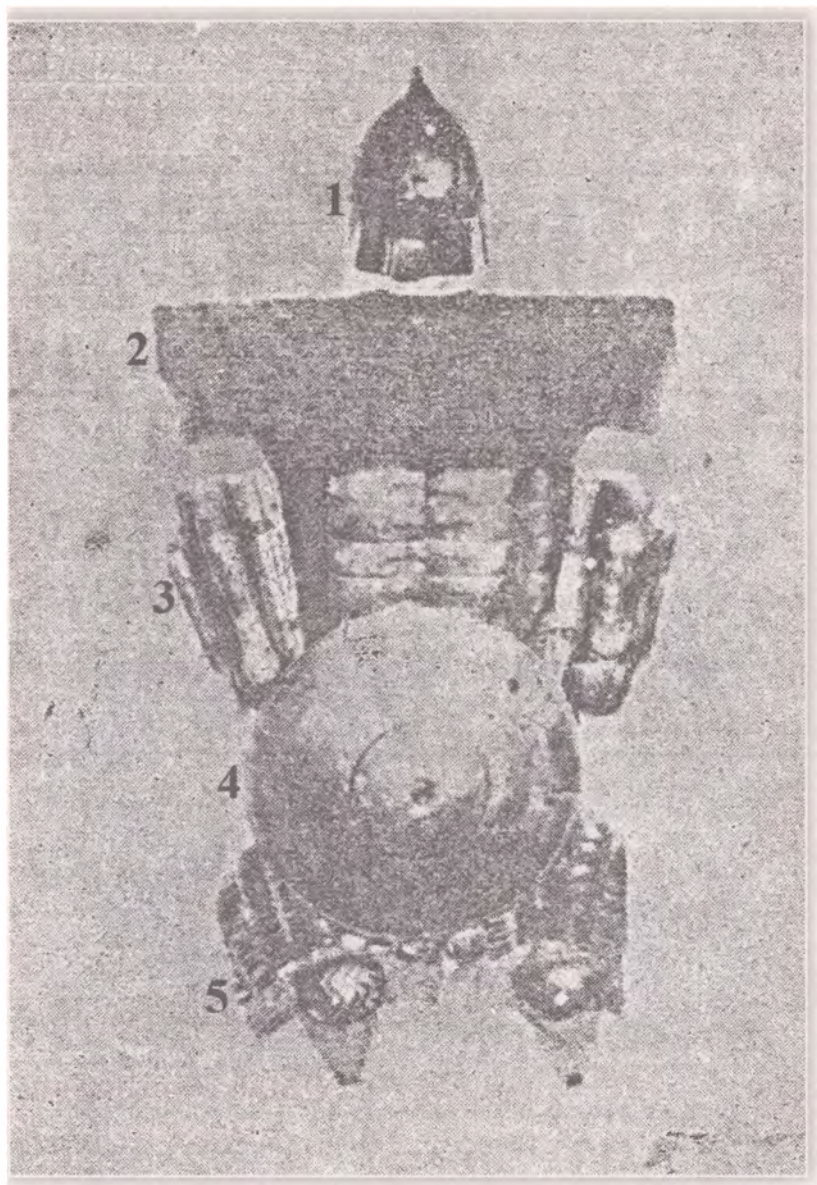
¹ Kaput: Kalın yünlü kumaştan asker paltosudur.

Karakullukçu – Cemaat Ustası – Karakullukçu

Kalkanlar, kösele, meşin veya timsah derisi gibi bir deriden veya yahut madendendi. Büyük, küçük, yuvarlak yahut beyzî¹ olurdu. Hafi olanları bakırdan, ağırları demirdendi.

¹ Beyzî: Oval

1- Miğfer, 2- Zırh Gümlek, 3- Kolçak, 4- Kalkan, 5- Dizçek

Eski miğferlerimiz iki nevi olup bir kısmı ince bakırdan, diğeri kısmı çeliktendi. Tepeleri kâh sivri, kâh Allah veya hilâl veya hut düğme şeklinde idi.

Cephane Karakullukçusu – Cephane Çorbacısı – Bostancı – Şatır

Önde gözü ve burnu muhafaza için, aşağı yukarı inip çıkan bir “siperlik”; burnun sağında, solunda “sorguç” veya “çelenk” sokmaya mahsus delikli yerleri vardı.

Enseyi muhafaza için “enselik”, kulakları muhafaza için “kulaklık” denilen parçalar veya zincir vardı. Halkalardan yapılmış bir “peçe” miğfere bağlıdır. Bu peçenin iki ucu, ön taraftan kavuşturulur, bunun siperliği de indirilirse baş tamamıyla saklı kalırdı. Bu miğferler altın veya gümüş kakmalı birtakım âyetlerle ve tezyinat ile süslü idi.

Vücut zırhları, Avrupalılarınki gibi yekpare madenden değildi. Zırhın bir kısmı, küçük demir halkaların örülerek birleştirilmesinden ve diğer kısmı mustatil¹ şeklinde birer desimetre boyunda olan madenî levhaların yan yana getirilmesinden meydana gelmişti. Vücudun tehlikeli yerleri madenî levhalarla, sair tarafları demir halka örgüleriyle muhafaza olunurdu.

Zırh gömlek ya yalnız halkalı yahut levhalı olurdu. Altın ve gümüş tezyinat, bu levhaların üstünde idi.

Zırh gömlek pamuklu bir hırka veyahut keten veya ipek iç gömlekleri üzerine giyilirdi.

Zırhın karın tarafında yuvarlak bir zırh göğüslük daha vardı. Bu göğüslük tokalarla bağlanırdı.

Kol ve bileği kolçaklar, elleri uzun eldivenler, oylukları ve dizleri dizçekler kapardı.

Süvari hayvanları da sağrı zırhları, alınlıklar, boyun kalkanları ile örtülmüştü. Bunların da pek ziynetlileri hele alınlıkların alın ve gümüş kakmalarla işlenmiş olanları çoktu.

O devirlerde kahramanlık, yararlık, ehliyet gösterenleri mükâfatlandırmak için, onlara nişan ve madalya vermek usulü yoktu. Bunun yerine çelenk veya hil’at yeni elbise verilirdi. Hil’atler muhtelif derecede olup mükâfatlandırılacak kimsenin hizmetine göre ona âmiri önünde giydirilirdi.

¹ Mustatil: Dikdörtgen

Kulluk Neferi – Ulûfe Getiren Keçeli Yeniçeri – Odabaşı – Kulluk Bayraktarı

Eyalet Askeri

Devletten ulûfe almayan, eyaletler ahalisinden olup kendisine verilen toprak hasılatının onda biriyle geçinen harp olunca askere giden efrattır.

Eskiden memleketimiz eyalet ve sancaklara ayrılmıştı. Eyaletlerde Valiler, sancaklarda Sancak Beyleri hükûmet işlerine bakarlar, askerî vazifeleri de görürlerdi.

Sulh vaktinde eyaletin veya sancağın idaresi, harp zamanında ise oradan çıkan askerin kumandası bu zâtlara verilmişti.

Memleket varidatının en mühim kısmını teşkil eden “aşar” ve sair arazi vergileri doğrudan doğruya devlet tarafından toplanmaz, bazı kimselere verilirdi.

Arazi Varidatı, Has, Zeamet, Tımar, Vakıf, Yurtluk, Ocaklık’tan ibaretti.

Vakıf, maarife ve hayrata; Yurtluk ve Ocaklık, hudut ve kale muhafızlarına tahsis edilmiş ve her sancağına arazisine göre bu varidat ayrılmıştı.

Has, hasılatı yani senelik vergisi 100 bin akçeden ziyade olardı. Haslar Padişaha, Sultanlara, Vezirlere, Sancak Beylerine mahsus bulunur ve has sahibi olan kimse, muharebe zamanında varidatının her 5 bin akçesi mukabilinde “Cebelü” denilen bir zırhlı süvari askeri götürmeye mecbur tutulurdu.

Bir Vilâyet Paşasının Muharebeye Gidişi

Zeamet, hasılatı 20 bin akçeden 100 bin akçeye kadar olardı. Zeamet sahibi de varidatının her 5 bin akçesi için bir “Cebelü” hazırlardı.

Tımar, hasılatı 3 bin akçeden 20 bin akçeye kadar olardı. Tımar sahibi varidatının “Kılıç Tımarı” diye ayrılan 3 bin akçesinden sonra geri kalan her 3 bini için bir “Cebelü” tedarik ederdi.

Zeamet ve Tımar Kanunu mucebince; asker oğlu olmayan, hudut beklemeyen, yarar[lı]lık göstermeyen sipahi olamaz, bir zeamet ve tımar mahlûl¹ olunca, ölen kimsenin harp etmeye ehliyetli evlâdı varsa ona devredilir, erkek evlât bırakmadan vefat edenin hakkı ise Cebelülerden müstahak olanına verilirdi.

Eyalet askeri **Yerlikulu Piyadesi**, **Serhadkulu Süvarisi**, **Topraklı Süvarisi** namıyla üç kısımdı.

Yerlikulu Piyadesi

Piyade askeri idi. **Azebler**, **Sekbanlar**, **İcareliler**, **Lağımçılar**, **Müsellemler** bu sınıfa dâhildi.

Azebler

Fethedilen şehirlerin muhafızlığında kullanılırdı. Her azeb neferi memleketi[nin] kıyafetini taşırdı. **Azeb Ağası**’nın kumandası altında idiler.

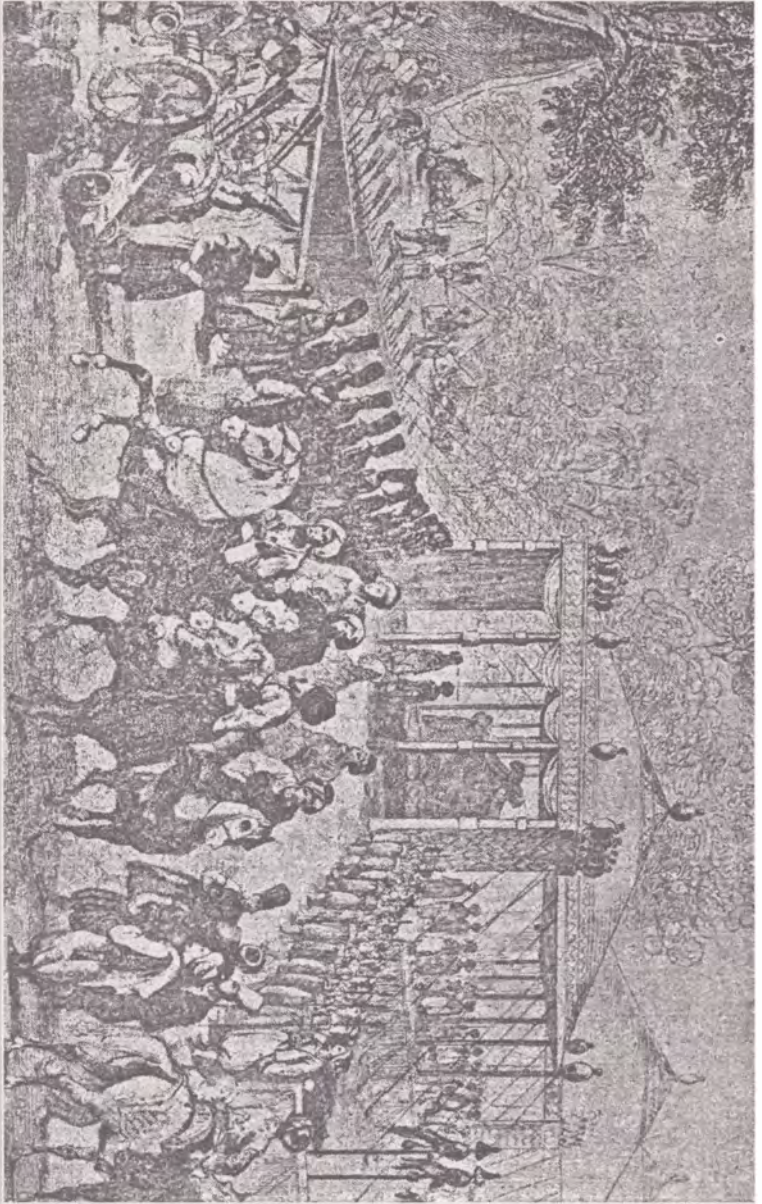
Sekbanlar

Bir ismi de **Seymenler** olup ihtiyaç zuhurunda kendi rızalarıyla hizmete gelen köylülerden ve Hristiyanlardan mürekkepti.

İcareliler

Hudutlardaki şehir ve kalelerde ücretle çalışan yerli topçulardı.

¹ Mahlûl: Bir makamın, memuriyetin, mansıbın boş kalması

Davutpaşa Ordugâhı

Lağımıcılar

Ekseriyetle maden ocaklarından yetişmiş, bu yoldaki zahmet ve meşakkatlere alışmış Hristiyan tebaadan, bilhassa Bosnalılardan, Rumlardan, Ermeniler idiler. Lağımıcılar harp esnasında, yeraltında küçük tüneller açmak suretiyle lağım muharebelerini idare ederlerdi.

Müsellemeler

Ordunun en önünde giden ve “Çarhacı” denilen pişdar askeri ilerisinde yürüyerek ordunun geçeceği yolları, köprüleri, geçitleri temin ederlerdi. Âmirlerine **Çeribaşı** denirdi.

Serhadkulu Süvarisi

Hudutlarda düşman sarkıntılıklarına karşı koyan, fırsat düştükçe akıncılık eden askerdi. Komşu devletlere civar kale ve palangalarda ve ileri karakollarda bulunurlardı.¹

Topraklı Süvarisi

Bu asker, yukarıda bahsettiğimiz Has, Zeamet, Tımar sahiplerinin muharebeye götürmeye mecbur oldukları süvari neferleridir. Kendilerine tahsis kılınan toprağın hasılatıyla geçindiklerinden bunlara “Topraklı” ismi verilmiştir.

Topraklı süvarisi harp başlar başlamaz Beylerinin bayrağı altında toplanır ve mensup oldukları Eyalet Paşasının kumandasında harbe giderlerdi. Muharebede işleri Beylerine aitti.

Bu süvarinin onda biri, harp zamanından “Korucu” namıyla memleketinde kalır, hem oranın muhafazasına hem de arkadaşlarının müşterek işlerine bakarlardı.

¹ Bunlar da Deli, Gönüllü, Besli denilen başlıca üç sınıftan mürekkep iken sonraları Levent ve Hayta isimli iki sınıf daha eklenmiştir.

Zapt edilen yerler çoğalarak memleket genişledikçe Has, Zemet, Tımarlarla beraber Topraklı Süvarisi de artmış, Kanunî Süleyman devrinde adetleri 150 bini geçmişti.

Her eyalet süvari, oranın elbisesini giyer, muharebeye bu kıyafetle giderdi.

Anadolu süvarileri başlarına alaca külâh, arkalarına dar kollu salta ¹, bacaklarına mavi şalvar, ayaklarına kırmızı renkte mahmuzsuz çizme giyerler ve kazan üzengi kullanırlardı. Silâhları tüfek, kılıç, mızrak ve kuşaklarında taşıdıkları bir çift tabanca idi.

¹ Salta: Yakasız, iliksiz, kolları bol, cepken biçiminde, kadife veya çuhadan bir nevi kısa cekettir.

Muavine Askeri

Devletin hüküm ve nüfuzu altında bulunan imtiyazlı eyaletlerin ekserisi icabında muavine askeri gönderirdi.

Bu eyaletlerin başlıcaları Mısır, Kırım, Besarabya¹, Eflak, Boğdan², Erdel³ kıt'aları idi.

Mısır zapt edildikten sonra ora askerinin kumandası Memlûklerin ahfadından bulunan Kölemen Beylerine verilmişti. 20 bin kadar süvariden mürekkep olan Mısır askerinin idaresi ve beslenmesi memleketleri tarafından temin edilirdi.

Bu asker yağma kastıyla Mısır topraklarına musallat olan vahşî kabilelere karşı koyar, icabında, muharebelerdeki ordumuza da yardıma gönderilirdi.

Mısır'da 20 bin kadar Tımar ve Zeamet Sipahisi ile İstanbul'dan gönderilmiş bir miktar Yeniçeri de bulunurdu.

İmtiyazlı eyaletlerden olan Kırım Hanlığı da orduya mühim surette yardımda bulunurdu.

¹ Besarabya: Moldova'nın Osmanlı Devleti'ndeki ismidir.

² Eflak ve Boğdan: Eflak, bugünkü Romanya topraklarında kalan bölgedir. Boğdan ise Eflak'ın kuzeydoğusunda olup Prut Nehri'nin her iki yakasındaki topraklardan meydana gelen bölgedir.

Erdel veya Transilvanya: Osmanlı Devleti'nde Romanya'nın Batı ve Orta kesimlerine verilen isimdir.

Sefer başlayınca, Kırım Hanı ya bizzat veyahut oğlunun veya vezirinin kumandasında 80-100 bin kişilik bir ordu ile harbe karışır, muharebe devam ettiği müddetçe bu askerin idaresi ve beslenmesi devlete ait bulunurdu.

Eflak ve Boğdan Beylikleri de asker göndermekten geri kalmazdı. Türkiye tarafından tayin edilen ve Voyvoda ismini taşıyan Beyleri, Hatman denilen kumandanın emri altında süvari askeri gönderir, bunların iâşesi Beyin uhdesinde bulunurdu. Bu asker, devletin en sadık askerinden olup ekseriya ordumuzun pişdar ve canibdarlığında yani en önünde ve yanlarında kullanılırdı.

Ecdadımızın Erdel ismini verdikleri Transilvanya da muayyen vergisini vermekle beraber icabında mühim süvari kıt'aları da yollardı.

Başçuhadar – Şatır

Deniz Askeri

Ecdadımız, dünyada eşi bulunmayan muntazam ve mükemmel ordularına verdikleri ehemmiyet kadar deniz kuvvetlerini de yüksek tutmaya çalıştılar, bu yolda da en ileriye gittiler.

Türklerin denizcilikte attıkları ilk ehemmiyetli adım, Fatih devrindedir. Bahriyemizin esaslı temelleri o zaman atılmıştır.

İlk harp gemilerimiz, Gelibolu yarımadasındaki limanlarda yapılmış; bu donanma, İstanbul'un muhasarası esnasında, şimdi Baltalimanı denilen Fidalya koyunda hazırlanmış ve toplanmıştı.

İstanbul'un fethinden sonra Galata yakasında, şimdiki Kasımpaşa ve havalisi intihap edilerek tersanenin kurulmasına başlanmış; burada birçok binalar, asker kıışlaları, levazım ve mühimmat depoları, hapishane ve zindan yapılmıştır.

Deniz askerlerimizin en başı **Kapdan Paşa** idi. Ehemmiyetçe ondan sonra **Tersane Kâhyası**¹ ve **Tersane Ağası** gelirdi.

Kapdan Paşa, Sadrazam ve Şeyhülislâm'dan sonra devletin en büyük rütbeli memuru idi. Donanmamızın Baş Amirali demekti. Ayrıca adalarda, sahillerde bulunan kale ve istihkâmlar onun emrine verilmişti. Boğaziçi, Galata, Haliç'teki mahallelerin zabıta işleri de kendisine aitti. Dairesi halkı da pek kalabalıktı.

Donanma, Kapdan Paşa maiyetinde denize açılırdı.

Deniz askeri, **Tersane Halkı** ve **Harp Sınıfı** namıyla iki kısımdı.

¹ Diğer ismi **Tersane Kethüdası**'dır.

İç Oğlan Çavuşu – Galata Çavuşu – Tersane Başçavuşu – Kapdan Paşa –
Paşa Başçavuşu – Çıplak Çavuşu – Çıplak

Tersane Halkı

Azeb denilen ve tersanede çalışan efrat idi ki bunlar da sair kıt'alarda olduğu gibi "Orta"lara ayrılmıştı.

Azebler, zabitelerin filikalarını çekerler, deniz yolu ile İzmit'ten kereste ve taş naklederler, zindandaki mahpusların muhafızlığını yaparlar, gemilerin kalafatçılığından çalışırlardı.

Harp Sınıfı

Bahriyenin harp eden askeri idi. Bu sınıfa mensup olan **Levendler**, Kapdan Paşa Eyaleti ismi verilen sahil memleketlerindeki bazı sancakbeylerinin emri altında idiler. Bulundukları yerin zabıta işlerine ve asayişine bakarlar, icabında harp etmek üzere gemilere gönderilirlerdi.

Tımarve Zeamet Erbabı, Kapdan Paşa Eyaletindeki Tımar ve Zeamet efradı idi. Bunlar da lüzumu olunca gemilere **Silâhendâz**¹ olarak verilirlerdi.

Taifeler², Taifelik vazifesini görür; **Forsalar**, ekseriyetle esirlerden ve hapishanelerdeki mücrimlerden bulunan efrat olup kürek çekerlerdi. Reis ismindeki en kıdemli esir, kılavuzluğu yapar ve dümeni kullanırdı.

Kalyoncular, Kalyon denilen büyük gemilerdeki askerdı.

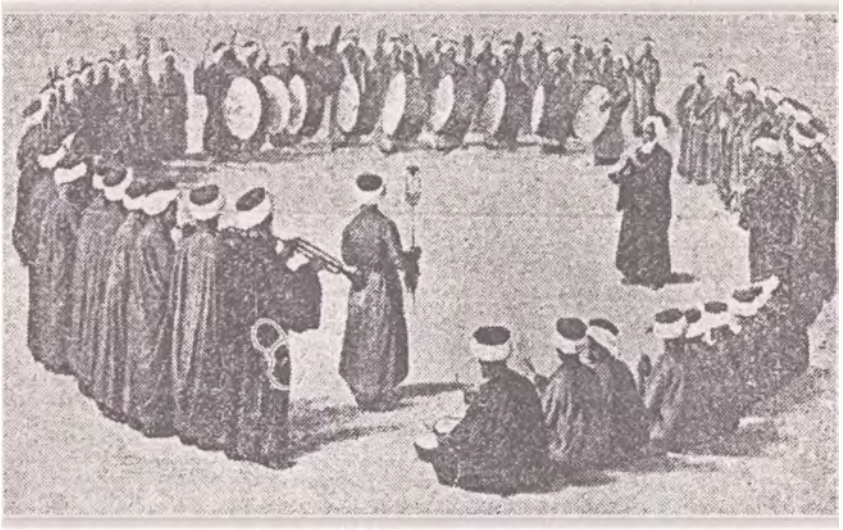
¹ Silâhendaz: Silâhlı deniz piyadesidir.
Yani **Tayfalar**'dır.

Mehterhane Mızıkası

Eski ordumuzun mızıkâ takımına **Mehterhane-i Hâkânî** ismi verilirdi. Mehterhane, İmparatorluğun ilk kurulduğu zamandan Yeniçerilerin kaldırıldığı 1826 senesine kadar devam etmiştir.

İlk mehterhane, davul, nakkare, küreney denilen bir âletten ibaret iken zaman zaman geçtikçe yeni âletler ilâvesiyle çoğalmıştır.

Takım en son şeklinde, davul, zil, nakkare, boru, zurna ve çevkândan teşekkül ederdi.

Mehterhane Mızıkası

Davul, dedelerimizce ve eski ordumuzca mühim, millî ve tarihî bir âletti. İstiklâl âlâmeti olmakla beraber ordugâhlarda ve kalelerde, hücumlarda ve müdafaalarda daima kullanılır; askeri toplamak, hücumlarda kahramanları harekete getirmek, ricat emirlerini kıt'alara yaymak gibi hususlarda davul başlıca işi görürdü.

Zil, bugünkü zillerin tamamıyla aynı idi.

Nakkare, pek küçük boyda, tek taraflı bir davul olup şimdiki davullar gibi askere işaret vermek için kullanılırdı. Mehterhane, nakkareleri bağdaş kurarak yere oturup çalınırdı.

Boru, pirinçten olup zamanımızın borularından uzundu.

Zurna, bildiğimiz zurna idi.

Çevkân, çatalbaşı, etrafı zincirli ve çingiraklı bir âletti. Fasıl aralarında usule uydurularak sağa ve aşağı yukarı sallanarak, çingirakları seslendirir, mızıkaya iştirak edilirdi. Mehterhane takımının başı **Mehterbaşı Ağa** ismindeki **Zurnazenbaşı** idi.

Mehterbaşı, Vezir İç Oğlan Başçavuşu ile beraber mehterhane-nin teşkil ettiği halkanın ortasında durur, mızıkaya başlamadan evvel yerle beraber temenna edip faslı açar ve takıma kumanda ederdi.

Takımın ikinci zabiti **Başmehter Ağa** denilen **Davulcubaşı** olup mızıkanın yanlışlarını işaretle düzeltirdi.

Çevkân âletini kullanan Çevkânîler, Vezir İç Oğlan Başçavuşu'nun maiyeti idiler.

Bu Başçavuş, vezir dairelerindeki ağaların itibarlılarından idi. Maiyetinde çavuşlar bulunurdu. Bunlar bir nevi teşrifatçılık vazifesi görürlerdi.

Vezir dairelerinde her ikinci vakti mehterhane çalmak âdetti. İkinci namazı oldu mu, İç Oğlan Başçavuşu :

– Vakt-i sürûr ve safa, Mehterbaşı hey hey! diye bağırır, hazır bulunan mehterhane takımı, Vezirin oturduğu odanın önüne gelir, Mehterbaşı Ağa yerle beraber temennasını eder; bundan sonra İç

Oğlan Başçavuş “Hacet ve arzuhal sahipleri var mı?” diye yüksek sesle sorar, icabına bakıldıktan sonra Zurnazenbaşı evvelâ ahengi kendi tutturarak arkasından mızıkâ başlardı.

Takımdan birisi usulden çıkarsa Başmehter Ağa denilen Davlucubaşı, işaretle yanlışı tashih ettirirdi.

Davulzen, Zilzen, Nakkarezen, Boruzen, Zurnazen, Çevkânî ismindeki her sınıf çalgıcının da bir başı bulunup buna Ağa ismi verilirdi.

Mehterhane takımında her âletten 9 veya 7 adet bulunur ve sayıya göre takıma 9 ve 7 katlı mehterhane denilirdi.

Ağalar, başlarına al renkte destar kavuk¹, arkalarına al kaput veyahut çuha biniş, bacaklarına yine al çuha çakşır, ayaklarına sarı mest pabuş giyerlerdi.

Efrat, yeşil destar kavuk; mor, lacivert veya siyah çuha biniş; al çuha bezden çakşır; kırmızı mest pabuş kullanırdı.

¹ Destar kavuk: Sarıklı kavuk

Harbe Hazırlık

Eski Ordumuzun Harbe Hazırlanışı, Toplanması ve Yürüyüşü

Eski ordularımız, muharebelerini zamanlarındaki askerlik usul ve kaidelerinin en fennisine göre yaparlar, bu yolda bütün devletlere numune ve misal gösterirler, düşmanlarından daima üstün kalırlardı.

Böyle olmasaydı ecdadımızın elde ettiği bunca zaferler, galebeler mümkün olmazdı.

Bütün o eski parlak harplerimiz bir talih ve tesadüf işi değildi; askerlikteki yüksek değerimizin, cenk usullerini mükemmel surette bilmemizin neticesiydi. Ordumuzun intizamına riayet ettiğimizi, bunu hakkıyla tatbik ettiğimiz müddetçe harikalar göstermiş, yar ve ağyarın ¹ parmağını ağzında bırakmış, düşmanları tir tir titretmiştik.

Zaman geçtikçe kıymetsiz Padişahların elinde memleketin idaresi berbat olmuş; değersiz kimseler başa geçmiş; o güzelim ordunun eski cevheri bozulmuş, fesatlar, itaatsizlikler, isyanlar ortalığı altüst etmişti. Günden güne varlığımızı, kuvvetimizi kaybede [kaybe] ede İmparatorluğun son devirlerinde en âciz mevkilere düştük.

¹ Yar ve ağyar: Dost ve düşman, herkes

İstilâ devrimizde¹, ordumuzun nasıl harbe hazırlandığından, ne şekilde asker toplandığından, düşman cephelerine karşı ne çeşit yürüyüş yaptığından burada biraz bahsetmek faydalıdır.

Ordumuzun muharebeye hazırlanması, toplanması, hudutlara doğru yürüyüşü de bir nizam ve intizam altında idi. Bütün Avrupa-lılarınkinden üstündü. Muharebe açılınca ordu, Padişahın veya Sadrazamın kumandası altında yola çıkardı.

Eğer İstanbul'dan hareket ediliyorsa Davutpaşa-Veli Efendi sahrasına, Edirne'den kalkılıyorsa oraya civar sahralara, evvelâ çadırlar kurulurdu.

Padişah bizzat gidiyorsa çadırların önünde 7 tuğ, Sadrazam gidecekse 5 tuğ dikilirdi.

Ordunun Padişah veya Sadrazamdan hangisinin maiyetinde gittiği bu tuğların adedinden belli olurdu.

Tuğların dikilmesiyle memleketin her tarafından asker toplanmaya başladılar. Muharebe Avusturya ve Venedik'e karşı ise ordu, Edirne, Sofya, Niş veya Belgrad yolunu tutar ve orada toplanmaya koyulur; hedef Macaristan veya Bosna olduğu takdirde Drava Nehri üzerindeki meşhur Osk² köprüsünün ilerisinde toplanır; şayet sefer Bosna'ya karşı ise Dinyester Nehri üzerinde Bender, Hotin merkezlerine giderdi.

Rumeli seferlerinde, Anadolu askeri Üsküdar'a gelir, oradan kayıklarla İstanbul yakasının تنها bir tarafına geçirilip sahralara ordugâh kurardı.

Irak askeri, Gelibolu'da gemilerden karaya çıkarılarak Filibe üzerine yürür; Suriye ve Mısır askeri deniz yolu ile Selanik'e çıkar; adetlerinin çokluğu ve gemi ile hayvan naklinin güçlüğü sebebiyle süvariler, Selanik'e uğramayıp Gelibolu civarına gelirler, onlar da Filibe yolunu tutarlardı.

¹ Yani "yükselme devri"nde.

² Ösek yani günümüzdeki ismiyle Osijek'tir.

Selanik'e çıkan asker, Sofya'dan veyahut Vardar vadisini Cenubî¹ Arnavutluk hududunu takip ederek Niş ovalarına gelirdi. Bu sırada, Arnavut ve Boşnak kıt'aları kasabalardan ve dağlardan inerek ordu ile birleşirlerdi.

Bosna askeri, Sava Nehrini ve Osk² bataklığı üzerindeki uzun ahşap köprüyü geçerek İsklavonya³ müfrezelerine katışırdı.

Erdel-Transilvanya Voyvadasının emrindeki muavine askeri Solnuk⁴ köprüsünden Tise⁵ Nehrini ve Peşte şehrinde Tuna'yı geçerci. Eflak, Boğdan muavinesi de Vidin civarındaki Demirkapı'dan Tamişvar⁶ sahralarına inerdi.

Tatar muavine ordusu ise Kırım Hanı'nın maiyetinde olarak yukarıdan gelir ve Belgrad civarındaki köprülerden Tuna'yı geçerci.

Anadolu cihetindeki seferlerde, toplanma merkezleri Erzurum, Kars, Ahışa⁷ idi.

Irak seferlerinde, Rumeli ordusu Üsküdar'dan İzmit civarına, oradan Kütahya arkasından Konya ve Gölek Boğazı⁸, İskenderun ve Amik Ovası yolundan toplanma merkezi olan Halep'e gelirdi.

Eski ordumuzun yürüyüşü, o devirdeki Avrupa askerinden daha fazla, daha çabuktu. Çünkü gıdası onlardan mükemmel, hayvanları onlarınkinden besili, sağlam ve yorgunluğa daha tahammüllü idi. Yürüyüşler hemen daima kapalı ve gizli yapılırdı.

Ordunun yürüyüşü "Yürüyüş Emirnameleri" ile tayin edilirdi. Bu emirler Serdar-ı Ekrem unvanıyla askerin balında bulunan Sadrazam tarafından verilirdi.

¹ Cenubî: Güney
Ösek yani günümüzdeki ismiyle Osijek'tir.
Günümüzdeki ismi Slovenya'dır.
Günümüzdeki ismi Szolnok'tur.
Günümüzdeki ismi Tisa Nehri'dir.
Tamişvar veya Temeşvar diye de isimlendirilmektedir.
Diğer ismiyle Ahıska'dır.
Günümüzdeki ismiyle Gülek Boğazı'dır.

Ayrı bir cephede hareket eden ve Serasker namındaki kumandanın emri altında bulunan ordunun emirlerini, kendi kumandanları verirdi. Ehemmiyetli olan emirler yazı ile, diğerleri ağızdandı.

Yürüyüş emirlerini Çavuşbaşı maiyetinde bulunan çavuşlar dağıtır; yürüyüşten evvel nehirler ve bataklıklar üzerine köprüler kurulur; eskileri tamir edilir; yollar düzeltilir; çukurlar doldurulur; askerin yürümesine mâni olacak ağaçlar, fundalıklar kesilirdi.

Ordunun geçeceği büyük caddeler üzerine, geriden geleceklerine işaret olmak üzere “ordu tepesi” veya “höyük” ismi verilen tepecikler yapılırdı. Bu höyükler üstünde ateş yakılarak askerî muhabere edilirdi.

Gerek Rumeli, gerekse Anadolu’da, bunlardan birçoklarına hâlâ tesadüf edilmektedir. İstanbul-Edirne yolu üzerinde, İskenderun ile Halep arasındaki caddede bunlardan birçoğu göze çarpar.

Yürüyüş yapacak olan ordumuz, gece sabaha karşı kalkar, meşaleler yakılarak hazırlanmaya başlardı.

Yürüyüş esnasında davul, nakkare, zil, boru sesleri kat’iyen duyulmaz; nadiren, Sadrazam davulcularının davul çaldıkları işitilirdi.

Ordu, dost ve emin bir devlet toprağından yürüyorsa, piyade askeri iki-üç konak önde giderdi. Bu esnada efrat kıt’a hâlinde bulunmaz, ayrı ayrı istediği yoldan yürür, istediği yerde dinlenir fakat herhâlde güneş batmazdan evvel ordugâhta birikirdi.

Piyadeyi yine ayrı ayrı olarak süvari takip eder, süvarinin arkasında da arabalarla ve hayvanlarla ordu ağırlıkları yürürdü.

Ordu, harp edilen devletin arazisinden geçiyorsa, en önde, piyadeden 7-8 fersah ileride, pişdarlık eden Çarhacılar giderdi.

Bunlar Çarhacıbaşı’nın emri altında, devletin en güzide askeri olup 4-5 bin süvariden mürekkeptiler.

Kırım askeri ordu ile beraber bulunuyorsa onlar da pişdara çıkarlar, düşman topraklarındaki köyleri, kasabaları altüst ederek ortalığa dehşetler salarlardı.

Eflak ve Boğdanlılar da pişdarlıkta kullanılırdı.

Çarhacıların arkasından gelen piyade, bir arada ve toplu ilerler, her Yeniçeri neferi bayrağı altında, her zabıt Ortası başında bulunurdu.

Süvari de kendi bayrakları altında Canıbdar suretinde iki yana ayrılır, bazen müstakil süvari hâlinde bırakılırdı.

Levazım ve ağırlıkların yani kurşun ve barut, cephane, gülle, yiyecek ve içeceğin geriden gelmesi âdet ise de Macaristan sahlarında yapılan bazı muharebelerde, Yeniçerilerin ilerisinde götürdükleri de vaki idi.

Topraklı Süvarisine ait ağırlıklar bizzat kendi eşyaları olduğundan, karışıklığa sebebiyet vermemesi için imkân görüldüğü kadar kendilerinden uzaklaştırılmazdı.

Ordunun en gerisinde gelen askere Dümdar denirdi. Bunlar bin kadar süvariden ibaret olup ağırlıkları muhafaza ederlerdi.

Eski Ordumuzun Silâhları

Eski ordumuz, askerimizin terbiyesi, itaati, cesareti itibarıyla ne kadar muntazam ise silâhlarının kıymeti dolayısıyla da o derece mükemmel idi. Dedelerimiz, silâhlarını pek mahirane kullanırlar, düşmanlarını daima gölgede bırakırlardı.

Silâhlarını tarif etmek için onları kısımlara ayırmak, sonra her birinden ayrı ayrı bahsetmek âdettir. Biz de bu kitapta böyle yapacağız.

O zamanki silâhların taksimatı gibi bizim silâhlarımız da Taarruz Silâhları ve Müdafaa Silâhları isminde iki kısma, birinci kısımdaki taarruz silâhları da 4 sınıfa ayrılmıştı:

1. Vurucu Silâhlar; 2. Batıcı Silâhlar; 3. Yaralayıcı, Kesici Silâhlar; 4. Atıcı Silâhlar.

Müdafaa silâhları: Kalkan, Miğfer, Vücut ve Hayvan Zırhlarından ibaretti.

1. Vurucu Silâhlar

Gürz veya **Topuz**, sivri çiviler kakılı ağaçtan veya yekpare demirden veyahut tunçtan idi. Hafiflerini piyadeler, ağırılarını süvariler taşırdı.

Kamçı ve **Döğen**, zincire veya madenî bir sapa takılmış çivili bir topuz olup bakırdan yahut demirdendir.

Gürz – Kamçı

Şeşper, altı yüzlü, boş demirden bir nevi gürzdü. Vurucu silâhlar dünya yüzünde icat edilen silâhların ilkidir. Bizde on dördüncü asırdan evvel kullanılmaya başlanmıştı.

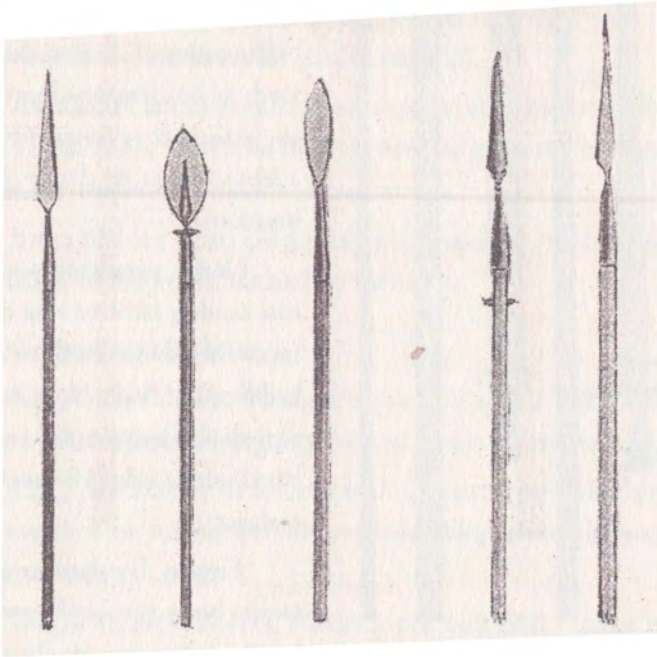
2. Batıcı Silâhlar

Mızrak, 2 buçuktan 5 metreye kadar boyda ve uçlarına “temren” denilen demir takılı silâhlardı.

Temrenlerin tepeleri defne, söğüt, adaçayı yaprağıyla yürek şeklinde olurdu.

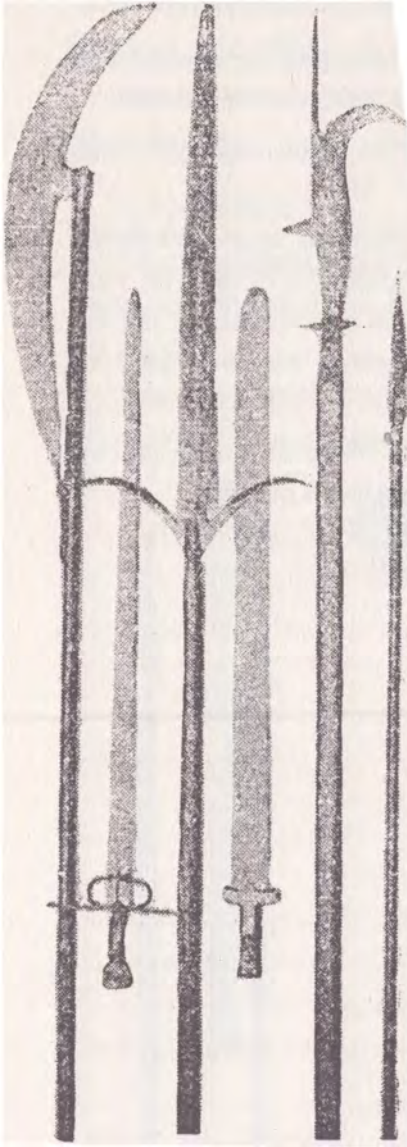
Sırıklar ortasından tutulduğu zaman yaylanacak veçhile gürgen ağacından yahut hezarenden¹ idi. Sırıklar cilâlı olduğundan, tutulan yere elin kaymaması için meşinden yahut madenden yuvarlak bir levha bağlanırdı ki bu biçim mızraklara “Kostaniça” ismi verilirdi. Mızrağı süvariler kullanırdı.

Cirit, temrenleri mızrak şeklinde fakat hafif olmaları için boyları kısa yani 130-140 santimetre olan küçük mızraktı.

Harbe – Cirit – Cirit – Mızrak – Mızrak

¹ Hezaren: Bambu ve Hint kamışı denen bitkidir.

Teber – Meç – Alem – Meç – Tırpan – Harbe

Muharebede ciritlerini bir tüfek kadar hedefe isabet ettiren ciritçiler çoktu.

Cirit oyunu Türklerin millî oyunlarından biridir.

Halk bu oyunu daima oynadığı gibi Padişahlar, Vezirler, Beyler de oynarlardı. Bu oyun İstanbul'da, o zaman Atmeydanı denilen Sultanahmet Meydanı'nda oynanırdı. Cirit de süvariye mahsustu.

Nize, bir kola bağlı ve birbirine muvazi¹ iki sivri demiri vardı ki bu demirin dışarı gelen yüzlerinde ve iki yerde hilâli aşağıya doğru iki demir daha mevcuttu.

Harbe, piyadenin piyadenin taşıdığı hafif ve kısa mızraktı. İki ucu temrenli ve sapı kadife yahut başka bir kumaşla ziynetli olan harbeler, Sadrazamların önünde giden Harbecilere mahsustu.

Tırpan, bazılarının arka tarafta bir ve tutulacak yere yakın iki sivri mahmuzu olup yüz tarafında ayrıca ay şeklinde bir

¹ Muvazi: Paralel

çıkıntısı olurdu. Sırtı düz ve yüzü daha yuvarlak olanları da vardı. Tırpan bizde 13 ve 14'üncü asır silâhıdır.

Zıpkın, ucu mızrak temreni biçiminde alt tarafında aşağıya doğru eğri, keskin kancaları görölürdü.

Zıpkın, hem batırmak hem de süvariye çengelleyerek yahut atlarının ayaklarını çelerek aşağıya almak, zırh gömleği çekip koparmak, kale harplerinde merdivenleri kesmek ve hücum edenleri aşağıya düşürmek için kullanılırdı.

Alem, mızrak işini gören uçları dar yüzölümlü bir kama yahut dört köşe bir süngüden teşekkül ederdi. Her iki tarafında aynı şekilde keskin yüzü vardı. Sırıkları tahta veya demirdendi.

Alem, silâh olarak kullanıldığı gibi bayrakların üstünde de bulunurdu. Bayrak alemleri armudî olup her iki uçlarında, birer ejderha başı ile nihayetlenen bir çember bağlı idi.

Alemler, 14'üncü asır nihayetlerine doğru ehemmiyetten düşmüş, Padişahların, Vezirlerin, Beylerin önünde giden muhafızların elinde süs makamında taşınmaya başlanmıştı.

Batıcı silâhlar, uçları çakmaktaşıdan yapılarak, tarihin kaydetmediği en eski zamanlardan beri mevcuttu.

3. Yaralayıcı Silâhlar

Kılıç, “kabza” denilen bir sap ile doğru veya eğri bir “namlu”dan ibaretti. Eski kılıçlarımızın çoğu eğri olup bir kaytan ile boyuna asılırdı.

Kılıç, zabitelerin ve süvarinin silâhı idi; bazen, piyadelerde de bulunurdu. Altın kakma âyetlerle, yazılarla, nakışlarla pek kıymetli olanları vardı.

Kılıç demirine su vermek Türklerde pek ilerlemişti. Herkes[in] kullanacağı kılıcını kendi intihap etme[si] âdetti. Türk kılıçlarının mükemmellik, sağlamlık ve süsçe başka milletlerde eş bulunmazdı.

Baş tarafları ortasından yarılarak, çatalvarı ikiye ayrılmış kılıçlara “Zülfıkar” denilirdi ki bunlarla vurulduğu vakit iki yara açardı.

O zamanlar kılıç vurmak kuvvet ve maharete tâbiydi. Mahir kimseler, beş kattan otuz kata kadar demir tellere sarılmış ıslak keçeyi, bir vuruşta iki parça ederlermiş.

El Baltası – Balta – Hançer – Kama – Pala – Yatağan

Meç, Avrupalıların kılıç yerine kullandıkları silâhtır. Kısa ve uzun olanları bulunduğu gibi ince sivri, geniş ve iki yüzlü, dişli ve çıkıntılı olanları da vardı. Bize de Avrupalılardan geçmiş ve hudutlardaki askerimiz tarafından kullanılmıştır.

Yatağan yahut Pala, kılıcın gördüğü işi görmek için biraz daha kısa yapılmış olup tamamıyla Türklere mahsustur. Bunların da pek kıymetli ve ziynetli olanları mevcuttu.

Kama [ve] **Hançer**: Kama, doğru ve iki yüzlü; Hançer ve Arap Hançeri demek olan **Cenbiye** ise eğridir.

Vezirler, Beyler, zabitler, rütbe alâmeti olmak üzere, kuşaklarına mücevherlilerini takarlardı.

Bıçak yahut **Saldırma**, eskiden avamın taşıdığı silâhtır. İstanbul, Bursa, Trabzon, Şam, Halep, Girit bıçakları meşhurdu. Sapı ve kını altın ve gümüşlü olanları da vardı.

Teber, kılıcın göreceği işi görür; sapı, iki elle kullanacak surette uzun olurdu. Baltalarının yüzü bazen düz, bazen yuvarlaktı.

Teber, evvelce yalnız kesmek için bir yüzlü iken sonraları batırılmak için dört köşe süngü veya dar yüzlü bir bıçak ile nihayetlendirilmişti. Teber, Çin’de icat edilmiştir. Bizde piyade ve lağımıcı askeri kullanırdı. O da **Alem** gibi gittikçe ehemmiyetini kaybetmiş ve rütbeli kimselerin önünde yürüyen, Teberdaran denilen muhafızlar tarafından süs olarak taşınmaya başla[n]mıştı.

Balta[’nın], istihkâmlarda, metrislerde, donanma muharebelerinde, boğaz boğaza gelindiği vakit çok faydası görülürdü. **Elbaltası** ismindeki kısa saplı, küçük baltalar süvarinindi.

[4-] Atıcı Silâhlar

Sapan, bir meşin kesenin iki tarafına iki ip bağlanarak yapılmıştır. Bu keseye taş veya kurşun konur. Sapan çevrildikten sonra iplerden biri salıverilir, taş ve kurşun da aldığı hızla ileriye doğru gider.

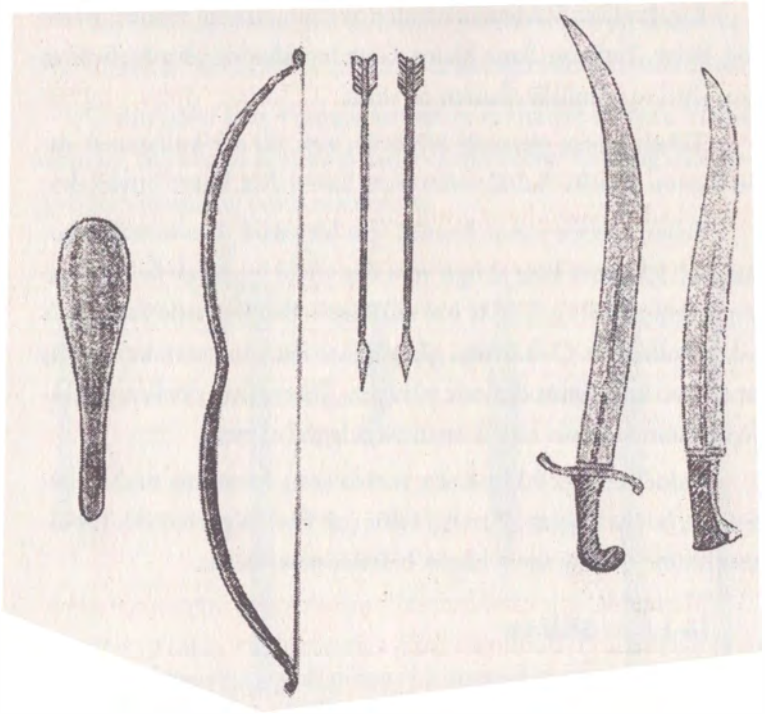
İnsanlar sapanı, pek eski zamanlardan beri kullanmışlardır. Avrupa’da 15’inci asır iptidasına kadar görülürdü.

Ok [ve] **Yay**: Ok, ağaçtan ekseriya hezârenden yahut sair maddeden yapılmış bir sap ile ucu sivri bir demir “temren”den ibarettir.

Yay, iki ucuna kiriş takılmış kuvvetli ve esneyici bir maddedir. Ok, kirişe dayanıp kiriş kuvvetli çekildikten sonra birden bırakılırsa ok hızla ileriye fırlar.

Bizde ok, yay kullanan askere **Kemankeş** ismi verilirdi. Eski Türk kemankeşleri dünya yüzünde bulunan bu nevi askerin en ustası idi.

Kemankeşler, muharebede en ileride durarak cengi açarlar; oklarını bir tüfek kurşunu isabetiyle hedefe yapıştırırlar; düşmanı gözünden, yüreğinden, elinden vurarak yere devirirlerdi.

Lobut – Yay – Ok – Kılıç

Bir nefer ilk defa kemankeşliğe girince, Galatasaray'daki Acemi Oğlanları Kışlası'nda her sabah mermere elliden beş yüze kadar tokat vurmakla işe başlar; başka beden idmanları da yapar; kolları, göğsü, vücudu çelik gibi olurdu.

Kemankeşlik talimi Atış Mektebi makamında olan Okmeydanı'ndaki Kemankeşler Dergâhı'nda yapılırdı. 56'ncı Yeniçeri Ortası, sairlerinden daha mahir olduklarından diğerlerine muallimlik ederlerdi. Acemilik uçları toplu talim okları kullanırlardı.

Bin Yüzcü isminde bir şeyh, muvaffak olan neferlere, merasimle "kabza" verir, bunlar da izin ve icazet almış sayılarak kemankeş sınıfına dâhil olurlardı.

Usta kemankeşler, ustalıklarına, pazılarının kuvvetine göre muhtelif boylarda ve ağırlıklarda ok, yay kullanırlardı.

Ok, yay Orta Zaman'ın en meşhur silâhıdır. Ateşli silâhlar yani top, tüfek icat edildikten sonra da uzun müddet devam etmiştir. Kosova, Niğbolu, Varna, İstanbul Fethi, Çaldıran, Mohaç gibi büyük ve parlak meydan muharebelerimizde, az çok ateşli silâhlar bulunmakla beraber ok, yay da vardı. Ordumuzda tahminen 1592 senesine kadar mevcudiyeti görülmüştür.

Tataroku, isminden de anlaşılacağı üzere bize Tatarlardan gelmiş, onlara da eski Yunanlılardan ve Romalılarından geçmiştir.

Tataroku, okun büyüğü idi. Kirişleri çelikten, yayı bir iki adamın çekemeyeceği kadar sert olduğundan manivela ve çengelli bir âlet tarafından kurulup atılırdı. Nişangâhı ve tetiği vardı. En büyükleri Zemberekli ismindeki asker tarafından metrislerde top makamında, küçükleri ise piyade ve süvari tarafından tüfek yerine kullanılırdı. Bazı Tatarokları da ucu ateşli oklar atardı.

Mancınık, ağır cisimleri uzak mesafelere atmaya mahsus bir harp makinesidir. Bunun da hafif, ağır olmak üzere iki nevi vardı.

Hafif Mancınık, bir ucu yere bağlı, esneyici bir kirişin öbür ucunu bir bucurgatla¹ aşağıya doğru çektikten sonra birden bırakınca, önüne konulan cisim fırlar giderdi.

Ağır Mancınık, yukandakinin battalı ve daha başka türlü idi.

Mancınık, eski zamanın topu demektir. Bu makine ile uzun, ağır oklar, taşlar, cisimler veya ateşli maddeler atılır; kaleler, istihkâmlar harap edilirdi.

Ecdadımız, İstanbul muhasaralarında, Rodos hücumunda mancınık kullanmışlardır.

Lobut, bir arşından biraz fazla boyda, dört parmak eninde bir kütük olup hayvan üzerinde cirit gibi ileriye doğru atılırdı. Mahir süvariler, lobutlarını havaya doğru bir iki minare yüksekliğine

¹ Bucurgat: Bir manivela yahut motorla döndürülen, döndükçe çekilmesi veya kaldırılması istenen yükün bağlı olduğu ipi kendi üzerine sararak bu yükü çeken veya kaldıran âlettir.

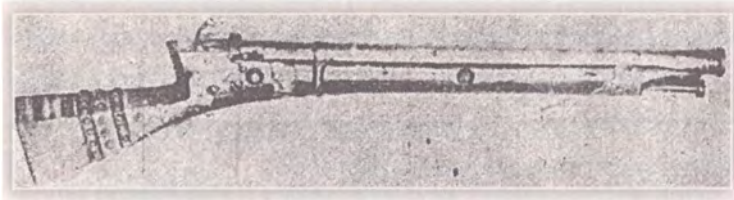
kadar atarlar; ağaçların üstünden aşırırlar; yüksek kale duvarlarından içeriye fırlatırlardı.

Ateşli Silâhlar

Türklerin, ateşli silâhları, ilk defa hangi tarihte kullandıkları pek malûm değildir. Bazı rivayetlere göre 14'üncü asrın ilk yarısından evvel barutun bizde mevcut olduğu bazı tarihlerde de 1389 senesinde vuku bulan meşhur Kosova Muharebesi'nde top ve tüfe kullandığımız yazılıdır.

Çakmaklı Mosket Tüfegi

Fitilli Mosket Tüfegi

Tüfekler, zamanın terakkisine göre değişik şekilde ve tertibatta yapılmışlardır.

Ağır Metris Tüfeklerini Fitilli Tüfekler, onları Mosket ismindekiler, bunları da Çakmaklı Tüfekler takip etmiştir.

Bunların içinde boyu gayet kısa, namlusu ağız tarafında başka ve iç tarafında başka olanları da vardı ki **Karabina** denilirdi.

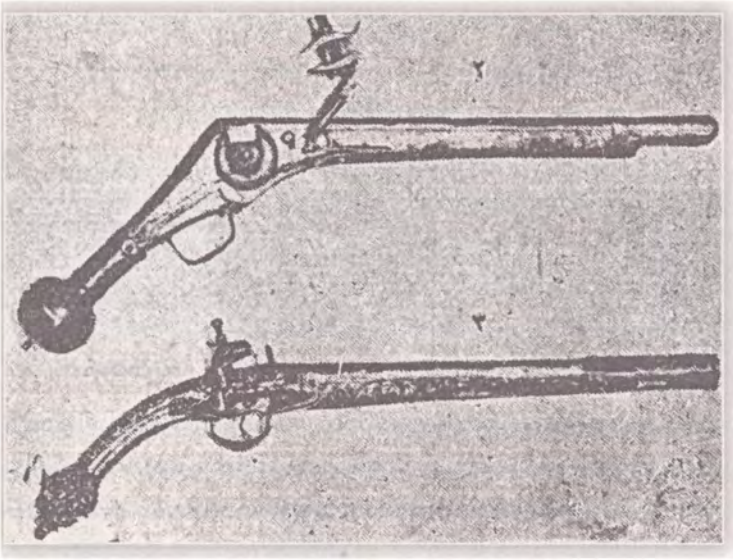
Ağır Metris Tüfeklerinin, ortasında bir muylu¹ ve gerisinde kundağa bağlı iki demir ayak mevcut olup tüfek bu ayaklarla yere çakılır ve top ateşlenir gibi ateşlenirdi.

¹ Muylu: Bir şeyin etrafında döndüğü mildir.

Fitilli Tüfekler de tetik çekilince ağız fitilli olan horoza benzer âlet, falya¹ deliği üzerinde barut dökülü olan hazneye inerek baruta ateş verirdi

Çakmaklı Tüfeklerin horozlarında bir çakmaktaşı bulunur, tetik çekilince bu taş çeliğe çarpar, çıkan kıvılcım silâhı ateşlenirdi. Çakmaklı tüfeklerin metrislere mahsus ağırları bulunduğu gibi piyadeler tarafından taşınan hafifleri de vardır.

Bazılarının ağız ejder ağız biçiminde olup tüfeğin üstü hayvanın cildine benzeyen bazı ziynetlerle ve yazılarla süslü idi. Barut gazına dayanmak için tüfeklerin hazne tarafları ortasından daha kalındı. Nişan arpacığı yoktu. Araları oyuk iki kabartı bu işi görürdü.

Çarklı Çakmaklı Tabanca – Çakmaklı Tabanca

¹ Falya: Ağızdan dolma toplarda ve tüfeklerde topu veya kurşunu ateşlemek üzere ağız otunun konduğu deliktir.

Ağır tüfekleri taşımak ve çatalsız atmak gayet güç olduğu hâlde pek kuvvetli olan ecdadımız bunları kolaylıkla taşırlar ve hiçbir yere dayamadan atarlardı.

Eski tüfeklerimizin pek çoğu da altın ve gümüş kakma nakışlar, âyetler ve yazılarla kaplanmıştı. Dipçik ağaçları fildişi, sedef, mercan gibi kıymetli taşlarla bezenmişti.

Tabancalar, her devrin yenilikleri tabancalarda da görülürdü. Tabancalar, tertibatça tüfeklerin küçük bir numunesi idi. Ekseriyetle bir çift kullanılırdı. Tabancayı piyadeler, süvariler, topçular, kumbaracılar taşırdı.

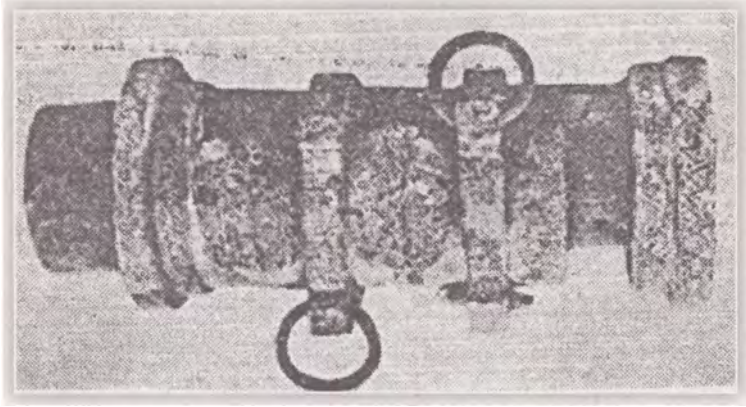
Tüfek ve tabanca kurşunları, külçe hâlinde arabalarla muharebe meydanlarına taşınır, neferlere orada dağıtırlardı. Neferlerin çoğunda kurşun kalıbı bulunur, bunlarla külçelerden kurşun dökülürdü. Atış meydanlarında ve ordugâhlarda, keçe ve tele kılıç çalmak gibi testiye kurşun atmak talimleri de yapılırdı.

Bu talimler neticesi olarak nişancılık fevkalâde ilerlemişti. At üzerinde dötrnala giderken tabanca ile yumurtayı vuran süvariler pek çoktu.

İstanbul, Diyarbakır, Erzurum, Şam, Bağdat, Belgrad, Budin gibi şehirlerde baruthaneler, tüfek imalâthaneleri, top dökümhaneleri bulunurdu.

Toplar: Ecdadımız topçuluk âleminde de harikalar, büyük varlıklar göstermişlerdi. Yukarı da söylediğimiz gibi Türkler ateşli silâhı, ilk defa olarak 1839 senesinde Kosova meydan muharebesinde, ondan sonra İstanbul'un müteaddit muhasaralarında ve fet-hinde kullanmışlardır.

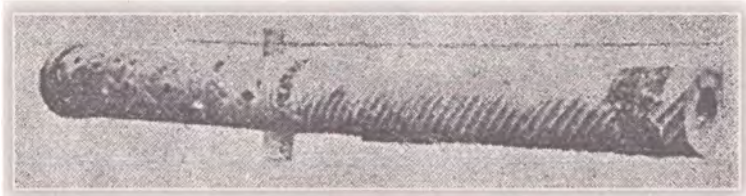
İstanbul'un zaptı esnasında ordumuzda bulunan toplar, o vakte kadar hiçbir yerde emsali görülmemiş derecede büyüktü. Hiçbir devlette daha vücudu olmayan ve "aşırma suretiyle" kavis atışı yapan **Havan** toplarını da kullanmıştık.

15'inci Asırda, Mısır'da Dökülen Arap Tarzı Çemberli Demir Top

İşkodra ve Arnavutluk muharebelerinde taşımanın güçlüğü yüzünden dağlarda bile döküm fırınları yapılmış ve top dökülmüştür.

1478 senesinde vukua gelen İşkodra muhasara ve fethinde, 80 kantar gülle atan toplar mevcuttu.

Kanunî Süleyman Zamanında ve 1526 Senesinde Dökülen Tunç Top

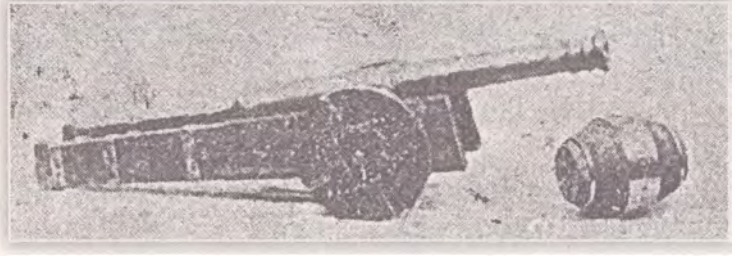
Rodos muhasarasında, Çaldıran ve Kahire¹ meydan muharebelerinde, Belgrad muhasarasında, Mohaç meydan muharebesinde, hulâsa Rumeli ve Anadolu'daki en parlak ve en şanlı muharebelerimizde Türk topçuları cihanın gözünü kamaştırmışlar, zaferden zaferden koşmuşlardır.

¹ Ridaniye meydan muharebesidir.

1626 Senesinde Mısır'da Bayram Paşa Tarafından Dökülen Top

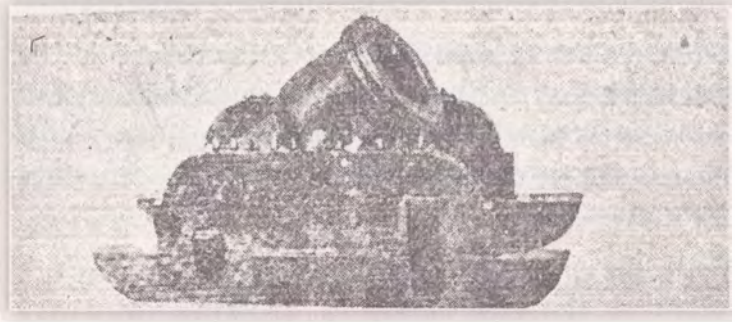
Toplarımızın pek çoğu türlü türlü nakışlarla süslenmiş, eşleri nadir bulunur toplardı.

1668 Senesinde Türk Ordusunda Kullanılan 5 Kyye Çapındaki Top ve Kundağı

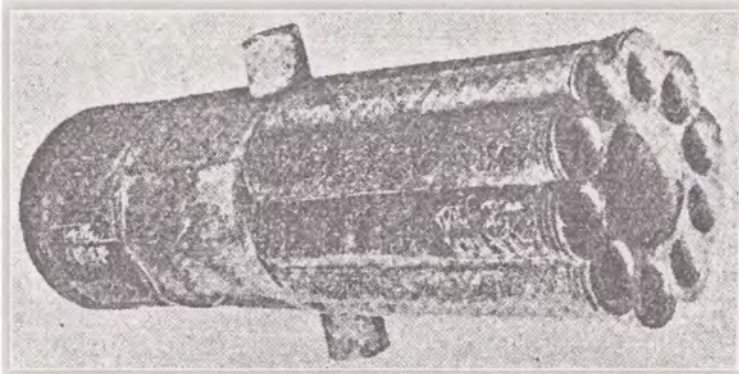
Şahî, Balyemez isimdeki büyük toplarımız ne kadar meşhursa Darbazen, Klomborte, Çarhacı, Şayka, Çakaloz, Deve isimleri verilen küçük toplarımız da o kadar meşhurdu.

O tarihlerden asırlar sonra icat olunan silâhlar gibi çabuk atış yapan silâhlar da vardı.

**1668 Senesinde Türk Ordusunda Kullanılan
22 Santimetre Çapında Havan**

12 ağızlı Erganun topları; Barut Hazneli Yuvarlak Çarklı Büyük toplar; bir veya iki sıra tüfek namlularından teşekkül eden Mitralyözler; Metris topları bu kabildendir.

**Üçüncü Ahmed Devrinde ve 1714 Senesinde Dökülen
On Ağızlı Tunç Top**

Son

Sermet Muhtar Alus Yeniçeriler ve Eski Türk Ordusu

Daha çok İstanbul'un her hâlini ve anını, konak ve köşklerini, semtlerini, okullarını, yiyecek-içeceğini ve sosyal hayatını yazmasıyla tanınan Sermet Muhtar Alus'un (1887-1952) hazırladığımız bu eseri, kitap olarak yayınlanmış ve yayınlanmamış bütün eserlerine göre hem üslup hem de muhteva itibarıyla farklı olmakla birlikte Sermet Muhtar'ın tarihe vukufiyetini ve ilgi sahalarını göstermesi bakımından önemlidir.

Sermet Muhtar, yayına hazırladığımız risale hacmindeki bu eserinde Osmanlı Devleti'nin sadece askerî teşkilâtını yazıp tanıtmakla kalmamış yazdıklarını da görseller ve çok sayıda fotoğraflarla desteklemiştir.

Alus'un sade bir üslupla kaleme aldığı eserinde ilk olarak kısaca askerî teşkilâtın tarihi anlatılmış sonrasında da Kapıkulu askerinden Eyalet askerine, Muavine askerinden Deniz askerine, Mehterhane mızıkasından Harbe hazırlığa ve kullanılan silâh çeşitlerine kadar birçok konu işlenmiştir. Özellikle de Osmanlı ordusunda kullanılan silâh çeşitleriyle alakalı fotoğraflar gayet dikkat çekici olup bu fotoğrafları Askerî Müze'de görev yaptığı esnada kendisinin çekmiş olması muhtemeldir.

Büyüyenay: 560
Sermet Muhtar
İstanbul Kitaplığı: 10

ISBN: 978-625-6394-58-2

www.buyuyenay.com